

sv. Atanáš

*Život
sv. Antonína
Poustevníka*

REFUGIUM

Waboz

Edice Prameny spirituality

I.

20684
100

*Knihy vychází ve spolupráci
s Českou provincií Tovaryšstva Ježíšova
a Českou křesťanskou akademií*

Na obálce je fotografie Libora Teplého

© Refugium Velehrad-Roma s.r.o., Velehrad 1996
Translation © Václav Ventura & kol., 1996
Translation © s. Edita Mendelová OP, 1996

ISBN 80-901957-5-X

sv. Atanáš

*Život
sv. Antonína
Poustevníka*

*Život a působení našeho svatého otce Antonína,
jak ho napsal a mnichům v cizině poslal
naš svatý otec Atanáš, biskup alexandrijský.*

REFUGIUM
VELEHRAD ROMA

Úvod

U kolébky mnišství

Otevíráme dílko, které zachycuje rané fáze duchovního hnutí v církvi, které podstatně ovlivnilo spiritualitu a tvářnost celého křesťanství.

Mnišství má své kořeny v tradici biblické, v níž se od počátku kontinuálně vine nit, jako jeden z mnoha pramenů i důraz na radikální vzdání se všeho pro Hospodina, na život plně zasvěcený jeho službě i službě člověku. Výrazné místo v tomto proudu má modlitba, zkušenost setkání s Bohem, dobrovolný život v chudobě a čistotě. V Novém zákoně pak tento proud kulminuje v následování toho, který je alfou i omegou, smyslem veškerého bytí.

Mnišství skutečně vtisklo celému křesťanství nesmazatelné rysy. Zejména na Východě, ale samozřejmě svým způsobem i na Západě, „nebylo chápáno jako něco výjimečného, co je vlastní jen jisté kategorii křesťanů, ale jako vztažný bod pro všechny pokřtěné... Mnišství se představuje jako symbolická syntéza celého křesťanství.“¹

¹ JAN PAVEL II.: *Oriente Lumen* 9.

V době svého vzniku bylo mnišství také jakousi existenciální exegezí příběhu o pokušení Páně. Radikálním ne k jakémukoli kompromisu s politickou a ekonomickou mocí, která usilovala o to, ochočit si křesťanství a zeslabit nárok evangelia.

Mniši zpočátku také chápali svůj život jako pokračování mučednictví. Boj se postupně přesunul z cirků a arén do hlubších rovin lidského srdce. Odchod na poušť byl nejen viditelným znamením zpřetrhání vazeb se světem a počátkem nové existence, ale také intenzivní ofenzivou proti moci zla, která podle biblické tradice měla v poušti své centrum. Lyrické příběhy o osvobození zlem okupovaných prostorů, o tom, jak v poušti tryskají prameny, jak se obnovuje život, jak se nebezpečná divoká zvěř přátelí s Božími služebníky, jsou dokladem vítězství života nad smrtí, otroctvím, násilím a zmarem. Ostatně i ve středověku bude pokračovat dál tato mnišská humanizace světa. Divoké lesy se stanou úrodnou půdou a obyvatelnou zemí.

Mnišství od samotného počátku plnilo svůj dějinný úkol i na poli sociálním a politickém. Bylo dynamickou silou ve službách duchovního zápasu lidí za spravedlnost a hodnoty evangelia.

Autor Života Antonínova

Podle nejstarší tradice, kterou nikdo až do reformace nezpochybňoval, byl autorem *Života Antonínova* alexandrijský biskup Atanáš. Řehoř Naziánský píše, že Atanáš „napsal *Život božského Antonína* jako mnišskou řeholi ve formě vyprávění“.² Podobně dosvědčuje autorství i Jeroným.³

² GREGORIO NAZ.: *Or.*, 21,5.

³ HIERONYMUS: *De viris illustribus*, 87 a 125.

Reformace zpochybnila evangelijní základ mnišství. Nehodilo se proto, aby tak významný teolog za jakého považovali Atanáše, byl autorem tak promnišského starobylého textu.

Hlubší vhled do Lutherova myšlení však poněkud rozšiřuje navyklá schémata. Luther věnoval mnišství samostatnou práci, spis *De votis monasticis*. Kritizuje v něm své mnišské současníky, ale Antonína a jeho pojetí mnišství uznává. „Svatý Antonín, vlastní otec mnichů a iniciátor mnišského života myslel a učil, že v žádném případě se nemá nic podnikat, co neospravedlňuje Písmo. Nic nebylo moudřejší a více křesťanské! Sám Antonín vůbec neznal tuhle rasu mnichů, kterou známe my... žil svobodně na poušti a neméně svobodně v celibátu podle evangelia. Ti co přišli po něm... přichytili se jen vnějšku a mylného napodobování Antonínovi řehole, která je ve skutečnosti řeholí Kristovou...“⁴

Kromě toho Luther sám vydal r. 1544 latinskou edici životopisů starých mnichů *Vitae Patrum*, která měla velký úspěch a během tří desetiletí vyšla v třech reedicích. V úvodu Luther napsal: „Mnichy a eremity, taková jací byli ve staré době, nesmíme neuznávat, jakož ani svatého Jeronýma. On komentoval s velikou moudrostí a originálním způsobem,⁵ ony ‚nejvzácnější z Egypta‘, kteří jistě představují svatého otce pouště: svatého Antonína, Makaria a všechny ostatní.“

Podobné pozitivní soudy v protestantismu nikdy neutichly, byť většina sledovala zjednodušující protimnišské schéma.

V moderní době starou protestantskou tezi oživil H. Weingarten ve své studii o vzniku mnišství.⁶ Křesťanské mnichy

⁴ LUTHER, M.: *De votis monasticis*, In: *Luthers Werk in Auswahl*, Hrg. von O. Clemen., Bd. 2, Berlin, W. Gruyter 1934, s. 194.

⁵ Ži 68,32.

⁶ WEINGARTEN, H.: *Ursprung des Mönchtums im nachconstantinischen Zeitalter*, Gotha 1877.

považoval za pokračovatele egyptských KATOCHOI, zasvěcenců boha Serapise. Mnišství je tedy vposledku nebiblickou záležitostí a křesťanský teolog jakým Atanáš byl, se jeho propagaci jistě nevěnoval. Tato hypotéza však byla záhy odmítnuta (J. Mayer, A. Eichhorn, K. Heussi aj.) a Atanášovo autorství potvrzeno. Nicméně v 80. letech tohoto století někteří specialisté předpokládali, že původní text byl ovlivněn koptskými vlivy (R. Draguet, 1980) nebo dokonce byl zcela koptský (T. D. Barnes, 1986) a odmítli Atanášovo autorství. Roku 1983 přišel M. Tetz ještě s další teorií, podle níž byl Atanáš pouze redaktorem textů napsaných z velké části biskupem Serapionem z Thmuis, které spojil ve svou biografii Antonínovu.⁷ Předložené důkazy však nejsou příliš přesvědčivé.

V úvodu k nejnovější edici *Životopisu Antonínova* profesor G. J. M. Bartelink odkazuje přesvědčivě na myšlenkové i lingvistické shody mezi *Životopisem* a ostatními díly Atanášovými. „Tyto shody jsou tak přesvědčivé, že nemůže být vůbec pochybnosti, že... mají téhož autora. Jsou důležitým argumentem ve prospěch Atanášova autorství životopisu.“⁸

Atanáš (295-373) patří k nejvýznamnějším postavám 4. století. Byl biskupem alexandrijským a rozhodným odpůrcem silného teologicko-politického proudu - arianismu, který popíral božství Kristovo. Arianismus byl odsouzen na všeobecném sněmu v Niceji (325), našel však oporu v některých politických kruzích a ovlivňoval atmosféru ještě dlouho po odsouzení. Atanáš byl v důsledku svého protiariánského postoje několikrát donucen odejít do exilu. Nikdy se

⁷ TETZ, M.: *Athanasius und die Vite Antonii*, In: Zeitschrift für die neueste Wissenschaft 73, 1983, s. 93 n.

⁸ BARTELINK, G. J. M.: Introduction In.: *Athanasie d'Alexandrie: Vie d'Antoine*, SC 400, Cerf, Paris 1994.

však nevzdal své odpovědnosti a z exilu dál řídil tajně svou církevní obec. Po triumfiálním návratu (366) se ještě sedm let mohl těšit z intenzivní teologické, pastorační i sociální práce.

Dílo

Z bohatého díla uvedme alespoň ta nejdůležitější.

K apologetickým a věroučným spisům patří *Orario contra gentes* a *Orario de incarnatione*, které tvoří myšlenkovou jednotu. Atanáš odmítá pohanský světový názor i životní postoj a ukazuje, že jediným účinným lékem na porušené lidství je vtělení Božího Syna, v němž je lidství a s ním všechno stvoření a celý kosmos zbožštěno.

Ve spise *Orationes contra Arianos* prokazuje na základě exegeze Písma, že Kristus je jedné podstaty (HOMOUSIOS) s Otcem a tudíž pravým Bohem a pravým člověkem. V *Apologia contra Arianos* shromáždil veškerou písemnou dokumentaci (akt synodů, korespondenci apod.), která ospravedlňovala jeho postoj vůči ariánům. Ráz apologií (obran) mají některá další díla: *Apologia ad Constantium*, v níž se brání nařčení, že se zaplétá do politických intrik, v *Apologia pro fuga sua* odmítá obvinění ze zbabělosti. Pro přátele napsal *Historia Arianorum ad monachos*, z níž však máme pouze fragmenty. Podobně ve fragmentární podobě se zachovaly jeho exegetické práce.

O to cennější je, že se dochovala díla asketická: *De virginitate*, o panenství a náš *Život Antonínův (Vita Antonii)*.

Dochovala se i různá kázání a rozsáhlá úřední i osobní korespondence, k níž patří i čtyři dopisy Serapionovi z Thmuis (*Epistopale IV ad Serapionem episcopum Thmuitanum*), jež jsou vlastně věroučným traktátem o Duchu svatém.

Atanášova teologie

Atanášova teologie se rodila v praxi. V zápase s arianismem rozvinul trojiční teologii a samozřejmě nauku o Kristu.

Kristus jako Syn Boží je jedné podstaty s Otcem, je pravý Bůh a pravý člověk. Božský Logos se stal tělem a proto i jeho matce náleží titul Bohorodička.

Odnoží arianismu byli tzv. pneumatomachové, kteří neuznávali božství Ducha svatého. Podle nich byl stvořením, služebným duchem jako jsou andělé. V zápase proti nim Atanáš vlastně rýsuje první črty nauky o Duchu svatém - pneumatologie. Duch svatý je jedinečný, neměnný, věčný a vychází z Boha Otce. To jsou premisy odvozené z Písma. Z nich logicky vyplývá, že Duch je Bohem, jedné podstaty s Otcem a Synem. Na různé spekulativní námitky protivníků odpovídal moudrým teologickým kritériem: mluvil o tom, o čem mluví Písmo, o čem Písmo mlčí, máme mlčet i my. Funkcí Ducha svatého v dějinách spásy je posvěcení stvoření a zbožštění člověka.

Originálním přínosem Atanášovým je jeho nauka o vykoupení (soteriologie). Božský Logos je počátkem, cílem a smyslem všeho stvoření. Všemmu vtiskl své rysy. Člověk je sice stvořen z nicoty, ale zároveň je Božím obrazem. Ve své svobodě však člověk učinil krok, kterým ztratil výhled - contemplatio k Bohu, poškodil rysy Božího obrazu v sobě. Zůstal odcizen a sám. Se ztrátou kontemplanace ztratil orientaci, hierarchii hodnot, duchovní světlo. Koneckonců celé lidstvo ztratilo správnou orientaci a perspektivu. Z toho vyplývá absolutizace vlastních struktur, pohanství, násilí a nespravedlnost. Zdá se, že Atanáš vidí podstatný rys prvotního hříchu právě ve ztrátě kontemplanace. Vtělením Božského Logu nastává revoluční zásah do této situace. Logos

se sjednocuje s člověkem - lidstvem a osvobozuje ho od náklonnosti k nicotě. Vše lidské se v Kristu obnovuje, posvěcuje, znovunabývá orientaci k Bohu. Lidská přirozenost se uzdravuje a zbožšťuje. „Proto se Bůh stal člověkem, aby se člověk mohl stát Bohem.“⁹ A protože člověk je součástí přírody a vesmíru, má tento proces zbožštění univerzální a kosmický dosah. Celý vesmír je do něj vtažen. Vtělení je dovršeno v Kristově kříži a vzkříšení, vzkříšení je nyní perspektivou člověka. Tato ontologická a kosmická spása se však musí už nyní projevovat v rovině mravní.

Vtělením byla také obnovena ztracená kontemplace. Ve Vtěleném může člověk opět vidět Boha a slyšet jeho hlas. Může jej následovat, ztotožnit se s jeho myšlením a životem (MIMESIS, IMITATIO). Součinností (synergií) působení Ducha a naší svobody se mohou obnovovat poškozené rysy Božího obrazu. Nicota, rozklad, odcizení, strach jsou přemoženy perspektivou nového stvoření.

Atanášova duchovní a mystická teologie souvisí s naukou o spáse. Centrálním pojmem je THEOSIS, zbožštění, jež je umožněno Kristovým vtělením, křížem a vzkříšením. Je to proces Božího působení a svobody člověka, která se konkretizuje v úsilí člověka (ASKESIS).

Výrazným rysem duchovního života je THEORIA, kontemplace. Ta byla podstatným rysem smysluplného života člověka v ráji. Po její ztrátě je vtělením tento kontemplativní rozměr lidství obnoven. V askezi a kontemplativním životě dochází postupně k proměně lidské existence, člověk znovu nabývá rysy Božího obrazu, obnovuje se rajský rozměr jeho života. Harmonizuje se jeho život s Bohem, se sebou samým, s ostatními lidmi, ale také s přírodou. Lapidárně je to vyjádřeno v jednom výroku otců pouště (apoftegma):

⁹ ATHANASIOS: *De incar.*, 54,3.

„Kdo dosáhne čistoty, tomu je všechno podřízeno, jako bylo podřízeno Adamovi v ráji, než přestoupil příkázání.“¹⁰ Askeze, jakou Antonín žil dlouhé roky v samotě pouště, nezničila jeho lidství, ale naopak. Ti, kteří se s ním po letech setkali byli fascinováni: „Antonín vyšel (z místa, kde byl uzavřen 20 let) jako z nitra nějaké svatyně, zasvěcenec mystérií a božstvím prozářen.“¹¹

Život Antonínův

Svou duchovní a mystickou teologii rozvinul Atanáš zejména v *Životě Antonínově*. Fascinovala ho mnišská cesta k Bohu. Mnichy osobně poznal při svém exilu a hluboce na něj zapůsobilo vyprávění o životě a skutcích Antonína (250 - 356), kterého egyptští mniši považují za svého otce a zakladatele.

Krátce po Antonínově smrti roku 357 Atanáš na žádost mnichů napsal jeho životopis. Nechtěl jen podat informace, ale probudit touhu po takovém životě. Překladatel *Života Antonínova* do latiny Evagrius upřesňuje, že to byli mniši ze Západu, kdo si biografii vyžádali. To dokládá vliv díla na celý křesťanský svět. Mnoho lidí bylo od té doby osloveno Antonínovým příkladem. Např. pro Augustina měla četba *Života Antonínova* vliv na jeho obrácení.¹²

Obsah a struktura

V kapitolách 1 - 15 se dozvídáme o narození a dětství Antonínově, o tom jak v 18-ti letech zaslechl výzvu evangelia

¹⁰ PG 65,481.

¹¹ *Žl* 15,1.

¹² AUGUSTIN: *Confessiones* VIII, 6.

„Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej svůj majetek a rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi. Pak přijď a následuj mě“ (Mt 19, 21) a jak radikálně změnil svůj život. Začal žít asketickým způsobem života. Tento život měl v křesťanství již svou tradici, do níž Antonín vstoupil a později ji specifickým způsobem rozvinul. Radiace jeho vlivu byla intenzivní, takže brzy za ním šli ti, které oslovil.

Kapitoly 16 - 43 jsou vlastně trsem Antonínových instrukcí, v nichž formuje první generaci svých následovníků.

Při pronásledování křesťanů za Maxima Daia Antonín opouští samotu a angažuje se v Alexandrii pro nespravedlivě pronásledované. Po návratu na poušť zintenzivnil svůj asketický život, sloužil přichozím radou i konkrétními uzdraveními a angažoval se i v zápase s ariány (kapitoly 44 - 71).

Zajímavý je rozhovor Antonína s řeckými filozofy (kapitoly 72 - 80), korespondence s politiky (kapitola 81). Poslední aktivity Antonínovy a jeho smrt (kapitoly 82 - 93) završují životní příběh. V závěrečném epilogu (kapitola 94) je Antonínův život postaven jako výzva k následování a svědectví nekřesťanům, že nastal nový věk vlády Kristovy, jeho mocí Antonín bořil starý systém myšlení a života.

Literární zdroje

Mnoho bylo řečeno o literárním žánru *Životopisu Antonína* a o vlivech, které mohly autora inspirovat. Byly to životopisy řeckých filozofů Plutarcha, život Pythagorův, nebo Filostrův životopis Apollonia z Tyány. Atanáš zcela určitě znal *Život Plotinův* od Porfýria. Je pravděpodobné, že mohl těchto předloh užít. Byl by to jen důkaz otevřenosti starých teologů, schopnosti vstoupit do dialogu s myšlením doby, v níž žili a užít všech pozitivních prostředků ve službě zvěstování evangelia. Nicméně inspirační zdroje Atanášovy jsou

biblické. Život Antonínův je modelován především podle života Kristova. Svou roli hrají i postavy starozákonní jako např. Mojžíš, Eliáš, Eliseus a samozřejmě Jan Křtitel a příklad apoštolů.

Role démonů

Moderního čtenáře na první pohled udiví pozornost soustředěná na roli démonů. Líčení jsou tak barvitá, že inspirovala mnohé umělce. Text nese dobová myšlenková schémata a představy, které však za pomoci hermeneutických metod můžeme dobře dešifrovat.

Démoni byli pro Antonína a křesťany té doby v přímém vztahu k pohanskému kultu a pohanské ideologii. Antonín a mniši vstoupili do rozhodujícího střetu s tímto starým světem, jehož moc zlomil Kristus. Svým způsobem jde o ideologický a politický zápas křesťanství s pohanstvím.

Je tu však jistě jiná rovina démonských zkoušek. Rovina psychologická. Zápas o Boží království a jeho hodnoty se zvnitřňuje a přenáší se na subtilní rovinu lidského nitra, myšlení a srdce. Mnišství pokračuje v tradici mučednické věrnosti na této vnitřní úrovni.

Závěr

Atanáš vykreslil v *Životě Antonínově* specifický typ křesťanské existence, která odpovídá co nejvěrněji evangelijním nárokům. Vydanost Bohu a jeho království, pracovitý život chudých dobrovolně zvolený, protože odpovídá výzvám Kristovým a jeho vizi spravedlnosti, život ponořený do kontemplace a zároveň angažovaný pro bezmocné a nespravedlivě stíhané, prorocky riskující střet s politickou a ekonomickou mocí, život ve službách psychicky i fyzicky

strádajících, to jsou rysy oné „symbolické syntézy celého křesťanství“ (Jan Pavel II.), kterou je mnišství jako výzva všem následovníkům Kristovým.

Václav Ventura

Biskup Atanáš mnichům v cizině

1. Pustili jste se do ušlechtilého zápasu s egyptskými mnichy tím, že se jim chcete vyrovnat, a dokonce je ve ctnosti a askezi předstihnout. Vždyť přece u vás jsou také kláštery a pojem mnich má ve společnosti své místo. Toto vaše rozhodnutí je opravdu chvályhodné a Bůh ať vyslyší vaše modlitby a vaše rozhodnutí dovrší.

2. Žádali jste mne, abych vám vylíčil působení blaženého Antonína. S radostí jsem vaši žádost přijal. Vždyť se chcete poučit o tom, jak začal svůj asketický život, jak žil předtím, jaký byl jeho konec, a je-li pravda vše, co se o něm říká, abyste ho mohli horlivě následovat.

3. Už jen pouhá vzpomínka na něj je pro mne cenná a obohacující! Jsem si jist, že až uslyšíte o tomto obdivuhodném člověku, i vy budete toužit tento vzor následovat, neboť Antonínův život je pro mnichy jedinečnou výzvou. Nezdávejte se věřit tomu, co jste slyšeli od těch, kteří vám o něm vyprávěli. Uvědomte si však, že to, co od nich slyšíte, je jen zlomek. Co vám z tolika věcí mohli vyprávět?

4. I já, vámi vyzván, v tomto listě sdělím jen to málo, na co si z jeho života vzpomenu. Neustaňte být zvědaví a klást otázky těm, kteří připlouvají z oněch míst. Jak se zdá, i když

každý z nich vyloží, co ví, stěží o něm vystihne celou skutečnost. Když jsem tedy dostal váš list, hned jsem chtěl poslat pro některé mnichy, kteří s ním nejčastěji byli, abych se co nejvíce dozvěděl a mohl vám to poslat v co nejúplnější formě.

5. Ale nebylo na to dost času, protože období splavnosti končilo a ten, který vám měl dopis předat, spěchal. Abych vám vůbec vyhověl, rychle jsem sedl a napsal, co sám vím (neboť jsem ho často vídal, mnohé se od něho naučil, když jsem ho jako jeho učedník následoval a lil mu na ruce vodu).¹ Ve všem, co píše vaší zbožnosti, chci být pravdivý, nechci přehánět a stát se tak nevěrohodným pro toho, kdo to uslyší, ale nechci ani opomenutím důležitých skutečností snížit velikost toho muže.

¹ Srv. 2 Král 3,11.

Život Antonínův

1. Antonín byl rodem Egyptan. Jeho rodiče byli urození a poměrně bohatí. Byli křesťané, a tak i on byl křesťansky vychováván. Jako dítě vyrůstal u svých rodičů a nic jiného než je a svůj dům neznal. Když se stal chlapcem² a povyrostil³, nechtěl se ani učit číst a psát, aby se vyhnul kontaktu s ostatními dětmi. Jeho jedinou touhou bylo žít podle toho, co bylo napsáno o Jákobovi - jako on žít prostě ve svém domě⁴. Pravidelně chodíval se svými rodiči do chrámu Páně. V dětství nebyl roztěkaný, ani když dospíval, nebyl vzpurný. Rodičům byl oddán⁵ a pečlivě⁶ naslouchal tomu, co se četlo v chrámě.⁷ A měl se sám na pozoru, aby z toho získal užitek. I když žil poměrně v blahobytu, nepožadoval od svých rodičů náročná a nákladná jídla, neliboval si v nich, ale byl spokojený s tím, co dostal, a nic více nepotřeboval.

² Srv. *Lk* 2,40.

³ Srv. *Lk* 2,52.

⁴ Srv. *Gn* 25,27.

⁵ Srv. *Lk* 2,51.

⁶ Srv. *1 Tím* 4,31.

⁷ Srv. *Lk* 2,52.

2. Po smrti rodičů zůstal sám se svou jedinou mladší sestřičkou. Mohlo mu být kolem osmnácti nebo dvaceti let a byl nucen postarat se o dům i o ni. Za necelých šest měsíců po odchodu rodičů šel jako obvykle jednoho dne do chrámu a usebrán ve své mysli přemýšlel, jak apoštolové opustili všechno a šli za Spasitelem.⁸ Přemýšlel také o těch, kteří podle Skutků apoštolů prodali svůj majetek a výtěžek složili k nohám apoštolů, aby jej rozdělili mezi potřebné.⁹ Myslel i na velikost nebeské naděje, která je zdrojem takového života.¹⁰ Když o tom všem uvažoval, vstoupil do kostela. Právě ten den se četlo evangelium o tom, jak Pán říká boháči: „Chceš-li být dokonalý, jdi, prodej svůj majetek a rozdej chudým, a budeš mít poklad v nebi. Pak přijď a následuj mě!“¹¹ Antonína tento svatý, Bohem inspirovaný výrok zaujal, jako by byl čten právě kvůli němu. Bez meškání vyšel z chrámu. Majetek, který zdědil po předcích (měl totiž tři sta jiter velmi dobré úrodné půdy), rozdal sousedům z vesnice, aby snad nebyl jemu i sestře na obtíž. Prodal i své movitosti a mnoho peněz, které tak získal, rozdal chudým a něco málo ponechal pro svou sestru.

3. Když opět vstoupil do kostela a uslyšel v evangeliu Pána, jak praví: „Nedělejte si proto starosti o zítřek,¹² neměl státní, vyšel ven a i to málo daroval ještě větším chudákům. Sestřičku svěřil důvěryhodným a známým pannám na vychování do parthenonu. Sám pak žil nedaleko svého domu, cvičil se v askezi, sebeovládání a v přísném životě.“¹³ V Egyptě

⁸ Srv. *Mt* 4,20; 19,27.

⁹ Srv. *Lk* 4,35-37.

¹⁰ Srv. *Kol* 1,5; *Ef* 1,18.

¹¹ *Mt* 19,21.

¹² *Mt* 6,34.

¹³ Srv. *Dt* 4,9; 15,9; *Lk* 17,3; 21,34; *Sk* 5,35; 20,28.

totiž ještě neexistovaly kláštery a nikdo neznal kouzlo daleké pouště. Každý, kdo se chtěl věnovat cvičení v sebeovládání, žil v blízkosti svého domu. Tehdy žil v nedaleké vesnici stařec, který vedl od mládí osamělý asketický život. Když jej Antonín uviděl, vzplanul horlivostí pro dobro¹⁴ a začal také sám žít na místech, ležících před vesnicí. Když uslyšel o někom, kdo žije opravdově, odcházel ho hledat jako pilná včela.¹⁵ A nevracel se zpátky, dokud dotyčného nespatriil a nenasál od něj, co bylo potřebné na cestu ctnosti. Takové byly jeho začátky. Posiloval se v rozhodnutí nevracet se k rodině a majetku ani v myšlenkách. Všechnu svou touhu a veškeré úsilí zaměřoval ke zdokonalování kázně. Živil se prací svých rukou, neboť slyšel: „Kdo nechce pracovat, ať nejí.“¹⁶ Část toho, co vydělal, vydal na chléb pro svou obživu a zbytek rozdával potřebným. Neustále se modlil, protože pochopil, že je třeba se modlit bez přestání¹⁷ a v skrytu.¹⁸ Rovněž věnoval pozornost předčítání,¹⁹ aby nic z Písma nepadalo u něho na zem.²⁰ Vše si pamatoval,²¹ takže mu pak paměť nahrazovala knihy.

4. V tomto svém úsilí byl Antonín všemi milován. On sám se však svobodně podřizoval horlivým asketům, ke kterým chodil. U každého si všimal dominantní přednosti. U jednoho převažovala usilovná askeze, u druhého laskavost, u dalšího pozoroval nepřetržitost modliteb, u jiného pozná-

¹⁴ Srv. *Gal* 4,18.

¹⁵ Srv. *Př* 6,8.

¹⁶ *2 Sol* 3,10.

¹⁷ Srv. *1 Sol* 5,17.

¹⁸ Srv. *Mt* 6,6; *2 Král* 4,33.

¹⁹ Srv. *1 Tím* 4,13.

²⁰ Srv. *1 Sam* 3,19; *2 Král* 10,10.

²¹ Srv. *Lk* 8,1; 8,5.

val mírnost, opravdovou lásku k člověku, noční bdění, lásku ke studiu Písma, sebeovládání, posty, spaní na zemi, trpělivost a široké srdce. To vše pozorně sledoval, obdivoval a přemýšlel o tom. Úctu ke Kristu a vzájemnou lásku však viděl u všech. Tímto naplněn se vracel zpět na místo svého asketického života, a co od každého nasbíral, snažil se na sobě uskutečňovat. Přesto nebyl vůči svým vrstevníkům ctižádostivý, snad jen v tom, aby nezůstal za nimi pozadu v dokonalosti. Přitom jednal tak, že tím nikoho nezarmucoval, ale všichni z toho měli radost. Vesničané a poctiví muži, se kterými přišel do styku, když viděli takového člověka, nazývali ho Božím přítelem a jedni ho milovali jako svého syna, jiní jako bratra.

5. Ale nepřítel všeho dobrého, závistivý ďábel, toto předsevzetí nemohl v mladíkovi ani vidět. Začal na něm uskutečňovat to, co si předem na něj uchystal. Nejprve se ho snažil odvrátit od asketického života. Připomínal mu majetek, péči o sestru, o rodinu, důležitost peněz, lesk pozemské slávy, chuť a líbeznost jídla a pití a rozmanité radosti života. Na druhé straně mu předhazoval před oči náročnost ctnosti, množství námahy a času, které to vyžaduje, a slabosti jeho těla. Vzbuzoval v něm velký zmatek myšlenek, aby upustil od svého pevného předsevzetí. Když však nepřítel viděl, že je vůči pevnému Antonínovu rozhodnutí slabý a že ho Antonín dokonce svou vytrvalostí přemáhá a svou velkou vírou a neustálými modlitbami sráží, tehdy se rozhodl, že proti němu použije zbraní ze „svalů jeho břicha“,²² na které spoléhá a kterými se chlubí. (To bývají jeho první úklady proti mladým lidem.) Napadá mladého Antonína, v noci ho nenechá na pokoji a ve dne na něj tak doráží, že

²² Job 40,16.

jejich vzájemný boj byl i navenek viditelný. Vzbuzoval v něm erotické myšlenky, které Antonín odháněl modlitbami, vydražďoval ho, až se Antonín zardíval studem. Svě tělo však bránil vírou, modlitbami a posty. Dáblu, bídákovi, nebylo líto vynaložit úsilí vydávat se v noci za ženu a napodobovat přitažlivé pohyby jejího těla, jenom aby Antonína svedl. Ale on myslel na Krista a rozvažoval o vznešenosti a o duchovní dimenzi duše, kterou Kristus nabízí. Tak zhášel žhavý uhel ďáblova mámení. A znovu mu nepřítel vnucoval příjemnosti rozkoše. Antonín, zmítaný hněvem a zároveň smutkem, přemýšlel o hrozbě neuhasitelného ohně a trápení červem.²³ Díky tomu překonával vše bez úhony. Zato však nepříteli to vše bylo na ostudu; s ním, který se chtěl stát podobným Bohu,²⁴ si pohrával mladíček; on, který opovrhoval tělem a krví, byl poražen člověkem, který nesl na sobě tělo. Byl s ním Pán, který pro nás přijal tělo a dal mu zvítězit nad ďáblem, takže každý, kdo opravdově bojuje, může říci: „Nikoli já, nýbrž milost Boží je se mnou.“²⁵

6. Protože drak takto nemohl Antonína přemoci, naopak viděl, že sám je vypuzen z jeho srdce, „skřípal zuby“, jak je psáno,²⁶ a byl takřka bez sebe. Poté se mu ukázal takový, jaký je v duchu, také ve viditelné podobě jako černý chlapec. Nyní ho již nenapadal myšlenkami (odtud byl totiž tento lstivý svůdce vypuzen), ale užil lidského hlasu a pravil: „Mnohé jsem svedl, většinu přemohl, ale když narážím na tebe a tvé úsilí, jsem vysílen.“ Na to se ho Antonín zeptal: „Kdo jsi ty, že mi říkáš takové věci?“ On se ozval v nařikavých hlasech: „Jsem přítel smilstva a v mladých lidech

²³ Srv. *Jdt* 16,17; *Str* 7,17; *Iz* 66,24; *Mk* 9,48.

²⁴ Srv. *Iz* 14,14.

²⁵ *1 Kor* 15,10.

²⁶ Srv. *Mk* 9,18; *Žl* 34,16; 36,12; 111,10; *Sk* 7,54.

probouzím touhu po něm a po jeho svodech, mé jméno je ‚duch smilstva‘.²⁷ Kolik těch, kteří chtěli žít moudře, jsem oklamal, kolik zdrženlivých jsem erotickým drážděním svedl z jejich cesty. To jsem já, kvůli kterému prorok vytýkal těm, kteří padli: ‚tak jej zavádí duch smilstva‘. Mým příčiněním tito byli srazeni. To jsem já, kdo tě tak často obtěžoval, avšak tys mne vždy zapudil.“ Antonín vzdal díky Pánu a posílen statečně odpověděl: „Jsi skutečně opovržením hodný, tvůj duch je sama černota, jsi zcela bezmocný. Vůbec mě už nezajímáš: Hospodin je při mně, mezi mými pomocníky spatřím pád těch, kdo mě nenávidí.“²⁸ Jen co to černý zasluchl, hned se dal na útěk. Zalekl se totiž těch slov a bál se dokonce i jenom přiblížit k onomu muži.

7. Toto byl první Antonínův vítězný zápas proti ďáblu. Ale spíše to bylo vítězství Spasitelovo v Antonínovi. „Pak na jeho těle hřích odsoudil k zničení. Tak se na nás mělo splnit všecko, co Zákon předpisuje, protože nežijeme podle těla, ale podle Ducha.“²⁹ I když Antonín ďábla porazil, nepřestával být ve střehu, pozorný a bdělý. Stejně tak nepřítel, byť poražen, neustal strojit úklady. Obcházel stále jako lev a hledal³⁰ proti němu záminku. Antonín však poučen z Písma věděl, jak četné jsou metody nepřítele,³¹ proto se usilovně cvičil v askezi. Uvažoval takto: jestliže nepřítel nemohl svést jeho srdce tělesnou rozkoší, užije všech jiných metod, aby mu nastražil léčku, protože ďábel miluje hříchy. Antonín proto pořád víc a více ukázněval a podro-

²⁷ Srv. Oz 4,12.

²⁸ Žl 118,7.

²⁹ Řím 8,3-4.

³⁰ Srv. 1 Petr 5,8.

³¹ Srv. Ef 6,11.

boval službě své tělo,³² aby když v jednom zvítězil, v jiném nepodleh. Rozhodl se tedy, že si bude zvykat na tvrdší život. Mnozí se tomu divili, on však tuto námahu lehce snášel, protože dlouhodobá duševní horlivost mu přinášela, dobrou schopnost i nepatrnému podnětu, který přijal od jiných, věnovat značnou píli. Bděl tolik, že často celou noc nespál. A to se stávalo ne jednou, leč mnohokrát, takže se všichni podívovali. Jedl jednou za den, když slunce zapadlo. Někdy jedl až za dva nebo nezřídka až za čtyři dny. Pokrmem mu byl chléb se solí a nápojem pouze voda. Je úplně zbytečné se zmiňovat o mase nebo víně, jestliže ani u jiných horlivých asketů se nic takového neobjevovalo. Na spaní mu sloužila rohož z rákosí, nejčastěji však lehával na holé zemi. Olejem se vůbec nemazal a poukazyval na to, že právě mladým sluší, aby se cvičili horlivě v askezi a nehledali ty věci, které činí tělo změkčilým, ale aby ho přivykali na námahy a přitom rozjímalí apoštolova slova: „Když jsem slabý, právě tehdy jsem silný.“³³ Tenkrát říkával: „Síla duše mohutní, když se zmenšují tělesné rozkoše.“ Vskutku mívával i některé paradoxní myšlenky: nezdálo se mu např. správné měřit cestu ctnosti nebo její ústup časem, ale podle touhy a předsevzetí. Sám proto nevzpomínal na uplynulou dobu, nýbrž se denně znovu a znovu začínal cvičit v askezi a vyvíjel větší úsilí o pokrok v ní a přitom na sebe stále vztahoval slova apoštola Pavla: „Nedbám na to, co je za mnou, ale ženu se k tomu, co je přede mnou.“³⁴ Pamatoval také na slova proroka Elijáše: „Živý je Hospodin, před jehož tváří dnes stojím.“³⁵ Byl si vědom toho, že slovem „dnes“ se ne-

³² Srv. 1 Kor 9,27.

³³ 2 Kor 12,10.

³⁴ Flp 3,13.

³⁵ Srv. 1 Král 17,1; 18,15.

měří minulost, a proto jako by vždy opět začínal, denně se snažil vypadat tak, aby se mohl ukázat před tváří Páně: to je mít čisté srdce a být pohotový uposlechnout jeho vůle, a nikoli jiného. Říkal pak sám sobě: Je třeba, aby se asketa učil vidět svůj vlastní život jako v zrcadle podle života velkého proroka Elijáše.

8. Takto se tedy namáhaje, odešel Antonín do hrobek, vzdálených daleko od vesnice, a svěřil jednomu známému, aby mu po mnoha dnech přinesl chléb. Sám potom vešel do jedné z hrobek, zavřel za sebou dveře a zůstal v ní samotén. Protože toto nepřítel nemohl strpět, jelikož se bál, že Antonín v krátkém čase naplní poušť asketismem, přišel k němu jedné noci s množstvím démonů, kteří ho tak zbili, že od bolesti zůstal bezhlesně ležet na zemi. A jak se sám Antonín přesvědčil, neobyčejně kruté byly jeho útrapy a rány, které mu způsobili lidé, ale podle jeho slov mu nemohli udělat takovou bolest. Avšak z Boží Prozřetelnosti (protože Pán pečuje o ty, kteří v Něho doufají) přišel následující den ten známý a přinesl mu chleby. Otevřel dveře a spatřil, že Antonín leží na zemi jako mrtvý. Vzal ho a odnesl do Pánova domu, který se nacházel ve vesnici, a položil ho tam na zem. Mnozí z jeho příbuzných a z vesničanů obstoupili Antonína, jako by byl mrtev. Ale okolo půlnoci přišel Antonín k sobě, probral se a viděl, že všechno spí a že bdí jen ten jeho známý. Zavolal si ho posunky a prosil jej, aby nikoho nebudil, vzal ho a zanesl zpět do hrobek.

9. Když ho onen muž odnesl a dveře byly jako obyčejně zavřeny, zůstal zase Antonín uvnitř sám. Kvůli ranám, které dostal, nebyl ještě schopen stát na nohou, a proto se modlil vleže: Jakmile se pomodlil, řekl silným hlasem: „Zde jsem já, Antonín, a kvůli vašim úderům neuteču. I když mě ještě více zbijete, kdo by nás mohl odloučit od lásky Kristo-

vy?³⁶ Potom pronesl žalm: „Kdyby se proti mně položilo vojsko, mé srdce nepocítí bázeň.“³⁷ Takto myslel a mluvil asketa. Ale nenávidný a závistivý nepřítel se divil, že Antonín se odvážil přijít i poté, co utržil tolik ran. Svolal své psy a škubaje sebou zlostí, řekl: „Podívejte se, ani duchem špatnosti, ani ranami jsme ho nepokořili. Místo toho se odvažuje klást nám odpor. Napadneme ho ještě jinak.“ Pro ďábla je snadné různými způsoby projevit svoji zlobu. Tenkrát v noci tedy démoni ztropili takový hluk, až se zdálo, že se celé to místo otřásl. A jako by se sesuly všechny čtyři stěny Antonínova příbytku, vtrhli dovnitř přeměnění na přízraky zvířat a hadů. Všechno se okamžitě naplnilo vidinami lvů, medvědů, leopardů, býků, plazů, zmijí, škorpiónů a vlků. A každá z těchto fantasmagorií se pohybovala vlastním způsobem. Lev byl připraven napadnout a řval, býk chtěl, jak se zdálo, bodnout rohem, had se nepřestával svíjet, vlk napínal síly, aby se na něj vrhl. A všechny tyto hrůzostrašnosti působily úděsný hluk a ukazovaly krvelačný vztek. Antonín jimi byl ohromený a zraněný, pocítil neslýchanou tělesnou bolest, měl však bdělou duši. Ležel bez pohnutí a ačkoli byl vysílen tělesným utrpením, přece však měl střízlivého ducha, a jako by se posmíval, pravil: „Jestli jste ještě měli nějakou sílu, úplně stačilo, aby přišel jeden z vás. Ale od té doby, co vám Pán odňal moc, zkoušíte strašit množstvím. Ovšem i to je znak vaší bezmocnosti, že napodobujete ty, kteří nemají rozum.“ A s odvahou znovu řekl: „Pokud můžete a máte-li nade mnou moc, potom neprodlévejte a napadněte mně. Ale jestli nemůžete, pročpak nadarmo přešlapujete? Nám totiž slouží jako pečeť a ohrazená zeď víra

³⁶ Řím 8,35.

³⁷ Ži 26,3.

v našeho Boha.³⁸ Tak tedy démoni po mnoha pokušeních „skřípali zuby“,³⁹ poněvadž spíše než jeho, vystavili posměchu sami sebe.

10. Pán však ani tehdy nezapomněl na Antonínův zápas a přišel mu na pomoc. Když Antonín pohlédl vzhůru, spatřil střechu jakoby otevřenou⁴⁰ a paprsek světla, který na něj dopadal. Démoni náhle zmizeli, tělesné utrpení ihned ustalo, příbytek byl opět nepoškozen. Když Antonín pocítil pomoc, volně si vydechl osvobozen od trápení a zeptal se zjevení, které se mu ukázalo: „Kde jsi byl? Proč ses nezjevil hned ze začátku, abys utišil mou trýzeň?“ Tu uslyšel hlas: „Byl jsem tady, Antoníne, ale čekal jsem, abych viděl tvůj zápas. Protože jsi vytrval a nebyl poražen, budu vždy tvým pomocníkem a učiním, že tvé jméno bude slavné všude na zemi.“ Když to Antonín uslyšel, vstal a modlil se. A naplnila ho taková síla, že se cítil i po fyzické stránce silnější než dříve. Nebylo mu tehdy ještě ani 35 let.

11. Následující den, když vyšel z hrobky ještě horlivější ve službě Bohu, vyhledal již zmíněného starce a žádal ho, aby s ním šel bydlet do pouště. Ale on odmítl a zdůvodňoval to svým stářím a tím, že to není zvykem. Antonín pak bez meškání odešel na horu. Avšak nepřítel uviděl opět jeho snahu a chtěl ji překazit. Nastražil do cesty přeludv podobě velké stříbrné mísy. Antonín prohlédl, že jde o lest toho, který nenávidí krásu a dobro, zastavil se, pohlédl na mísu, a aby se ujistil o ďablově přítomnosti, řekl: „Odkud se vzala v poušti mísa? Vždyť cesta není ani prošlapaná, ani na ní nejsou žádné stopy někoho, kdo by tudy šel. Vypadla-li,

³⁸ Srv. *Př* 18,11.

³⁹ Srv. *Mk* 9,1; 9,8; *Sk* 7,54.

⁴⁰ Srv. *Sk* 7,55-56.

není možné, aby vypadla bez povšimnutí, neboť je velká. Ale i kdyby ji někdo ztratil, vrátil by se, a kdyby ji hledal, našel by ji, protože místo je pusté. Je to tedy ďáblova léčka. Nezabráníš mi v mé horlivosti, ďáble. Ať je mísa ‚zatracena i s tebou‘.⁴¹ A po těchto Antonínových slovech mísa zmizela jako dým před tváří ohně.⁴²

12. Potom šel dál a uviděl již ne přízrak, leč skutečné zlato, rozhozené po cestě. Zda ho tam položil nepřítel nebo nějaká vyšší síla, která asketovi poskytla příležitost vyzkoušet si sám sebe a ďáblu ukázala, že on se vůbec nestará o majetek - to Antonín neřekl a my to nevíme. Jisté je však jedno, že to, co viděl, bylo zlato. Ale ač se Antonín podívil, kolik ho bylo, přece však ho přeskočil, jako by skákal přes oheň a šel jakoby mimo a ani se neohlédl nazpět. A tak zrychlil svůj krok, že se mu místo ztratilo z dohledu a skrylo se jeho zraku. Tak se stále více utvrzoval v naplňování svého záměru a mířil na horu. Na druhé straně řeky našel dávno zpustlé ohrazené místo, které bylo plné hadů. Sem se tedy přestěhoval a začal zde bydlet. Hadi, jako by byli někým pronásledováni, se ihned vzdálili. Antonín zahrabil vchod a zásobil se chleby na šest měsíců (takto se zásobují obyvatelé Thebaidy a chleba se u nich nezřídka uchová během celého roku neporušený) a vodu měl uvnitř. Byl ve svatyni téměř jako připoutaný, v poustevně dlel sám, ani nevycházel a neviděl nikoho z příchozích. Cvičil se v askezi a takto strávil dlouhý čas a pouze dvakrát do roka přijímal chleby přes ohradu.

13. Přicházeli za ním také známí. Antonín jim ale nedovoľoval, aby vstoupili. Trávili nejednou dny i noci venku.

⁴¹ Srv. *Sk* 8,20.

⁴² Srv. *Žl* 67,2.

Slýchali zevnitř jakoby hlučící zástup, který vydával hřmot, rachot, naříkavé zvuky a křik: „Co je ti po nás, Boží synu? Přišel jsi nás trápit, dříve než nastal čas?“⁴³ Zpočátku si lidé venku mysleli, že s ním bojují nějakí lidé, kteří k němu vnikli po žebřících. Nahlédli tedy skulinami dovnitř, ale neviděli nikoho. Usoudili, že to jsou démoni. Dostali strach a volali Antonína. Ten se jim hned věnoval a démonů si nevěšimal. Přišel rychle ke dveřím, povzbudil lidi, aby odešli a nebáli se. Řekl jim: „Takto totiž démoni probouzejí přeludy u bázlivých lidí. Vy se však označte znamením kříže, jděte s odvahou a je nechte, ať si tropí blázný sami ze sebe.“ Lidé tedy odcházeli chráněni znamením kříže. Antonín však zůstal a démoni mu nemohli nijak ublížit, ani ho zápasy unavit. Navíc se mu dostalo Božích vidění a také nemo-houcnost nepřátel mu poskytovala velkou úlevu v náma-hách a podněcovala jeho větší horlivost. Známi za ním neustále přicházeli a domnívali se, že ho naleznou mrtvé-ho, uslyšeli jej však, jak zpívá žalmy: „Povstane Bůh a roz-prchnou se jeho nepřátelé, ná útěk se před ním dají, kdo ho nenávidí. Odvaneš je jako dým. Tak jako taje vosk před žářem ohně, tak zhynou před Bohem svévolníci.“⁴⁴ A jiný: „Všechny pronárody mě obklíčily; odrazil jsem je v Hospo-dinově jménu.“⁴⁵

14. Takto prožil Antonín asi dvacet let. Žil asketicky o sa-motě. Nikam nevycházel a po celý ten čas ho nikdo ne-spatřil. Posléze však, když mnozí toužili a chtěli napodobovat jeho asketický život, někteří ze známých přišli a silou ote-vřeli dveře. Antonín zahalen tajemstvím vyšel jako z nějaké

⁴³ Mt 8,2.

⁴⁴ Ži 67,2-3.

⁴⁵ Ži 117,10.

svatyně, zasvěcenec mystérií a božstvím prozářen. A těm, kdo k němu přišli, se ze své ohrady poprvé ukázal. Oni, jakmile ho uviděli, divili se, že si jeho tělo uchovalo dřívější vzhled, že neztloustlo nedostatkem pohybu ani nevyschlo od postů a v důsledku bojů s démony. Antonín byl stále takový, jakého jej znali předtím, než se stal poustevníkem. Ve své duši byl stále tak mravně čistý. Neoddával se smutku, neupadl v bujaré nadšení, nesmál se, nebyl zarmoucen, ani nebyl neklidný, když uviděl zástup lidí, a neradoval se, když ho všichni začali vítat. Naopak zůstal vždy netečný, protože se řídil rozumem a nic jej nemohlo vyvést z obvyklého přirozeného stavu. Pán skrze něj uzdravil mnohé, kteří tam byli přítomni a trpěli tělesnými chorobami. Z jiných vyhnal démony a daroval Antonínovi milost, aby mluvil jeho slovy. Mnohé, kteří byli velice smutní, potěšil. Smířil rozhádané a všem vštěpoval, že se ve světě nemá ničemu dávat přednost před láskou ke Kristu. A ve svých rozmlouvách měl často na paměti „budoucí hodnoty“⁴⁶ a Boží lásku k lidem. „Když ani vlastního Syna neušetřil, ale vydal ho za nás za všechny, jak by nám s ním nedaroval také všechno ostatní?“⁴⁷ Přesvědčil mnohé, aby na sebe vzali poustevnický život. Tak se stalo, že v horách vznikly kláštery a poušť byla osídlena mnichy, kteří opustili, co bylo jejich,⁴⁸ a zapsali se k životu v nebeské obci.⁴⁹

15. Jednou potřeboval Antonín přejít Arsenaitský průplav (chtěl totiž navštívit bratry⁵⁰). Ten byl plný krokodýlů. Pomodlil se, vstoupil do průplavu a všichni s ním. A přešli bez

⁴⁶ Srv. *Žid* 10,1.

⁴⁷ *Řím* 8,32.

⁴⁸ Srv. *Lk* 18,28.

⁴⁹ Srv. *Flp* 3,20; *Žid* 12,23.

⁵⁰ Srv. *Sk* 15,36.

úhony. Vrátil se do poustevny a cvičil se ve svých úctyhodných a smělých námáhách. Ustavičně vedl rozhovory s těmi, kteří už byli mnichy, a povzbuzoval je k horlivosti. Ale i v mnoha jiných roznítil lásku k askezi. Pro přitažlivost jeho slov byly rychle zakládány četné kláštery a on je všechny řídil jako otec.

16. Když tedy jednoho dne vyšel ven a všichni mniši se k němu sešli a žádali ho, aby promluvil, řekl jim egyptsky, že Písmo je sice dostatečné k poučení, ale pro nás je dobré se vzájemně povzbuzovat ve víře a posilovat slovy. Vy tedy jako děti přednášejte otci, co víte, a já jako starší věkem vám sdělím, co vím a co jsem zkušeností získal. Toto ať je především naší společnou starostí, abychom od počátku nepolevili, neochabovali v díle a neříkali: „Dlouho již žijeme asketicky,“ ale raději jako ti, kteří každodenně začínají, umocňovali své snažení. Neboť celý lidský život je krátký v porovnání s budoucími věky, proto i všechnen náš čas je ničím proti věčnému životu. Každá věc se ve světě prodává za patřičnou cenu a stejné se vyměňuje za něco stejného. Ale zaslíbení věčného života⁵¹ se získává za malou cenu. Je totiž psáno: „Počet našich let je sedmdesát roků, jsme-li při síle, pak osmdesát, a mohou se pyšnit leda trápením a ničemnostmi.“⁵² Kdybychom tedy všech osmdesát, ba i sto let, setrvali v askezi, budeme kralovat ne rovných sto let, ale namísto toho na věky. A budeme-li na zemi zápasit, nebudeme dědici země, leč máme zaslíbení v nebesích. Opustíme smrtelné tělo a nazpět přijmeme nesmrtelné.⁵³

17. Proto, děti, neochabujme,⁵⁴ ani se nedomnívejme, že

⁵¹ Srv. 1 Tim 4,8.

⁵² Žl 89,10.

⁵³ Srv. 1Kor 15,42.

⁵⁴ Srv. Gal 6,9.

to trvá dlouho nebo že činíme velké věci. Neboť „utrpení tohoto času se nedají srovnat s budoucí slávou, která se zjeví na nás“.⁵⁵ Při pohledu na svět si nemysleme, že jsme se vzdali něčeho velikého. Vždyť celá zem je pranepatrná, proti celému nebi. I kdybychom tedy byli pány veškeré země a vzdali se jí, nelze to porovnat s nebeským královstvím. Tak jako někdo pohrdne jednou měděnou drachmou, aby získal sto zlatých, tak i ten, kdo je pánem celé země a zřekne se nároku na ni, málo opustil a stonásobně dostává.⁵⁶ Jestliže celá země není srovnatelná s nebem, pak ten, kdo opustí několik pozemků, jako by neopustil nic. Kdyby někdo opustil dům nebo hojnost zlata, nesmí se chlubit nebo být proto nedbalejší. Jinak je třeba uvážít, že pokud to neopustíme kvůli ctnosti, mohou to po naší smrti dostat i ti, kterým to dát nechceme, jak se zmiňuje Kazatel.⁵⁷ Proč se toho tedy nezřekneme pro ctnost, abychom byli dědici království? Z té příčiny nechť nikdo z nás netouží po zisku. Co to totiž znamená mít prospěch, který sebou ani nevezme-me? Proč se raději nesnažíme dosáhnout toho, co můžeme vzít sebou? To jest: rozum, spravedlnost, umírněnost, statečnost, moudrost, lásku, lásku k chudobě, víru v Krista, tichost, pohostinnost. Toto usilujme získat, a když to najde-me, připraví nám to hostinu v zemi tichých.⁵⁸

18. Z toho si tudíž sám pro sebe zapamatuj, abys nebyl nedbalý. Zvláště jestliže si uvědomíš, že jsi Pánovým služebníkem a jsi povinen Pánu sloužit. Jako sluha by ses neodvážil říci: „Když jsem včera pracoval, dnes nebudu.“ Ani když si spočítá uplynulý čas, nepřestane v následující dny

⁵⁵ Řím 8,18.

⁵⁶ Srv. Mt 19,29.

⁵⁷ Srv. Kaz 2,18-19; 4,2; 6,2.

⁵⁸ Srv. Žl 36,11; Mt 5,5.

pracovat, ale každý den, jak je psáno v evangeliu, ukazuje onu horlivost, aby se zalíbil Pánu⁵⁹ a nepřišel do nesnází. Tak i my ať den po dni vytrváme v askezi, vždyť víme, že zanedbáme-li jeden den, Pán nám neodpustí ne pro prošlý čas, ale pro nedbalost se na nás rozhněvá. Totéž jsme přece uslyšeli i v Ezechielovi.⁶⁰ I Jidáš tak jedné noci zmařil úsilí předcházejícího času.⁶¹

19. Děti, hledme konat asketické úkony a nepolevujsme. Pán nám v tom pomáhá, jak je psáno: „Víme, že těm, kteří milují Boha, všechno napomáhá k dobrému.“⁶² Abychom neochabovali, je dobré přemýšlet o apoštolově výroku: „Den co den umírám.“⁶³ Budeme-li i my žít tak, jako bychom měli každý den umřít, nezhřešíme. Smysl toho všeho je v tom, abychom si denně po probuzení mysli, že se nedočkáme večera, a naopak: večer před spaním se domnívali, že ráno již nevstaneme. Náš život je ve své podstatě nejistý, odpočítáván den po dni Prozřetelností. Proto se tak chovejme den ode dne. Když takto budeme žít, nezhřešíme, nebudeme žádostiví, nebudeme se na nikoho hněvat a nenastřádáme si poklad na zemi.⁶⁴ Nýbrž jako ti, kteří denně očekávají smrt, buďme shovívaví a všem všechno odpouštějme. Naprosto se nenechme ovládat žádostivostí po ženě nebo jinou nečistou tělesnou rozkoší, ale odvracejme se od ní jako od toho, co pomíjí. Stále bojujme, jako bychom viděli den soudu. Neboť stále větší bázeň a zápas ve zkouškách odstraňuje vábení tělesné rozkoše a pozvedá klesající duši.

⁵⁹ Srv. *Lk* 17,7-10; *1 Kor* 7,32; *1 Sol* 4,1.

⁶⁰ Srv. *Ez* 3,20; 18,24; 33,12-13; 33,18.

⁶¹ Srv. *Mt* 26,47; *Mk* 14,43; *Lk* 22,47; *Jan* 13,30; 18,3.

⁶² *Řím* 8,28.

⁶³ *1 Kor* 15,31.

⁶⁴ Srv. *Mt* 6,19.

20. I když jsme již započali a nastoupili cestu ctnosti, velice se snažme, abychom dosáhli očekávaného.⁶⁵ Nikdo se neohlížeť zpět jako Lotova žena.⁶⁶ Tím spíše, když Pán pravil: „Kdo položí ruku na pluh a ohlíží se zpět, není způsobilý pro Boží království.“⁶⁷ Ohlížeť se nazpátek pak neznačí nic jiného než litovat a zase pomýšlet na světské věci. Nebojte se slyšet o ctnosti, ani se nedivte jejímu jménu. Poněvadž od nás není daleko, ani se k nám nepřidává zvnějšku. Je skutečně v nás a její působení je snadné, pokud sami chceme. Řekové ať cestují a plaví se po moři,⁶⁸ aby se učili vědám. My však kvůli nebeskému království nemusíme cestovat, ani se kvůli ctnosti plavit po moři. Pán už dávno řekl: „Boží království je mezi vámi.“⁶⁹ Ke ctnosti je tedy zapotřebí pouze vaší vůle. Když je již jednou v nás, z nás roste. Ctnost vzrůstá v duši, která je ze své přirozenosti rozumná. V přirozeném stavu je ta duše, která zůstává tak, jak byla stvořena. A stvořena byla krásnou a velice upřímnou. Proto také Jozue, syn Nunův, když dával příkázání svému lidu, pravil: „Odstraňte tedy cizí božstva, která jsou mezi vámi, a přikloňte se srdcem k Hospodinu.“⁷⁰ A Jan Křtitel kázal v judské poušti: „Připravte cestu Pánu, vyrovnejte mu stezky!“⁷¹ Aby byla duše čistá, musí být ve stavu přirozeném, jak byla stvořena. Naopak, jestliže se odkloní a ztratí svou původní přirozenost, nazýváme to špatností duše. Není to těžký úkol,

⁶⁵ Srv. *Flp* 3,13-16.

⁶⁶ Srv. *Gn* 19,26.

⁶⁷ Srv. *Lk* 9,62; 17,32.

⁶⁸ Srv. *Dt* 30,13.

⁶⁹ *Lk* 17,21.

⁷⁰ *Joz* 24,23.

⁷¹ *Mt* 3,3; Srv. *Iz* 40,3.

neboť zůstaneme-li přirození, zůstáváme ve ctnosti. Smýšlíme-li však špatně, jako špatní se odsuzujeme. Kdyby bylo toto něčím, co pramení zvnějšku, pak by to byl obtížný úkol. Jestliže je to ale v nás, střežme se špatných myšlenek a jako svěřený poklad zachovejme duši pro Pána,⁷² aby v ní On poznal svoje dílo, když zůstane takovou, jakou ji stvořil.

21. Usilujme také o to, aby nám nevládl hněv, ani aby nás neovládala žádostivost. Je totiž psáno: „Když se totiž člověk rozlobí, nedělá, co je před Bohem spravedlivé.“ Avšak „ta žádostivost pak počne a porodí hřích, a když je hřích spáchán, porodí smrt.“⁷³ Tím se řídme a neúnavně bděme, jak je psáno: „Především střež a chraň své srdce, vždyť z něho vychází život.“⁷⁴ Neboť máme nebezpečné a úskočné nepřátele, totiž zlé demony. A proto je nutné, abychom bojovali, jak říká apoštol: „Vedeme přece zápas ne proti nějaké obyčejné lidské moci, ale proti knížatům a mocnostem, proti těm, kteří mají svou říši tmy v tomto světě, proti zlým duchům v ovzduší.“⁷⁵ Je jich veliké množství kolem nás, nejsou od nás daleko a jsou velmi rozdílní. O jejich přirozenosti a rozdílnosti lze mnoho říci, ale o tom ať podají výklad ti, kteří jsou větší než my. Nyní je pro nás naléhavé a nezbytné jen jedno: poznat jejich zákeřnost vůči nám.

22. Nejprve bychom měli vědět to, že demoni se nenazývají „demony“ proto, že takovými byli stvořeni. Poněvadž Bůh nestvořil nic špatného. I je Bůh stvořil dobré. Ale oni opustili nebeskou moudrost. Potom se potloukali po zemi a šálili pohany přeludy. Ale nám křesťanům záviděli. Ve všem

⁷² *Srv. 2 Tim 1,14.*

⁷³ *Srv. Jak 1,20; 1,15.*

⁷⁴ *Př 4,23.*

⁷⁵ *Ef 6,12.*

působí chaos a chtějí nám zabránit v cestě do nebe, aby-
chom nedosáhli toho, co oni opustili. Proto je potřeba usi-
lovné modlitby a askeze, aby ten, kdo přijal od Ducha dar
rozlišování duchů,⁷⁶ mohl poznat jejich vlastnosti, kteří z nich
jsou méně nebezpeční a kteří nejhorší; čeho se každý z nich
snaží dosáhnout a jak každého z nich porazit a zapudit. Je-
jich úklady jsou četné a pohyby úskočné. To tedy věděl
blažený apoštol a jeho následovníci od něj znali jejich zá-
keřnosti a řekli: „Příliš dobře jsou nám známé jeho zámě-
ry.“⁷⁷ My, co jsme sami na sobě od nich zakusili, jsme povinni
se navzájem před nimi chránit. Já vám tedy, jako dětem,
povím část ze zkušeností, které s nimi mám.

23. Pokud uvidí jakékoli křesťany, tím spíše mnichy, jak
se namáhají a postupují kupředu, nejprve pokoušejí a dorá-
žejí a snaží se do cesty klást překážky.⁷⁸ Těmi pak jsou zvrá-
cené myšlenky. Ale nemusíme se bát jejich útoků, neboť
modlitbou, postem a vírou v Pána jsou rázem poraženi. Leč
oni ani po porážce nepřestávají, ale přicházejí s novou úskoč-
ností a lstivostí. Nemohou-li oklamat srdce zjevnými a ne-
čistými rozkošemi, opět zaútočí jinak. Znovu vytvoří vidění
a snaží se zastrašit. Přestrojují se⁷⁹ a berou na sebe podobu
žen, šelem, plazů, obrovitých těl a válečných tlup. Ovšem
ani tohoto mámení není nutno se bát. Jelikož totiž nejsou
nic, rychle mizejí, zvláště opevníme-li se vírou a znamením
kříže. Jsou však drzí a značně vlezlí. Neboť jestliže i zde
jsou poraženi, útočí zase jiným způsobem. Pokoušejí se i věš-
tit a předvídat, co bude za pár dní. Honem* se předvádějí,

⁷⁶ Srv. 1 Kor 12,7-10.

⁷⁷ 2 Kor 2,11.

⁷⁸ Srv. Žl 139,6.

⁷⁹ Srv. 2 Kor 11,13.

že jsou velcí až po střechu, tak mohutní, aby ty, které nemohli oklamat v myšlenkách, alespoň těmito výmysly strhli. Avšak naleznou-li i tady, že je duše neochvějná ve víře a v naději, pak přivolají svého knížete.

24. A ten se zjeví často tak, jak Pán představil ďábla Jobovi, když řekl: „Jeho oči jsou jak řasy jitřenky, z úst mu vycházejí pochodně, unikají ohnivé jiskry, z nozder mu vystupuje kouř..., jeho dech rozžhavuje uhlí, z tlamy mu šlehá plamen.“⁸⁰ Takto se zjevuje kníže démonů. Děsí, jak jsem řekl. Veliké věci žvástá ten úskočník, jak jej zase usvědčil Pán, když Jobovi pravil: „Železo má za slámu, bronz za trouchnivé dřevo.“⁸¹ - „Způsobuje, že to v hlubině vře jako v hrnci, moře je pro něj jak kelímek na masti, nechává za sebou světélkující dráhu.“⁸² A skrze proroka: „Nepřítel si řekl: „Pustím se za nimi, doženu je.“⁸³ - „Jako hnízdo nalezla má ruka bohatství národů; jako se vybírají opuštěná vejce, tak jsem vybral celou zemi.“⁸⁴ A vůbec takovými věcmi se snaží chlubit a dělá takové nabídky, aby jakýmkoliv způsobem oklamal bohobojné. Jenže my, kteří věříme, se nemusíme jeho fantasmagorií bát ani jeho slovům přikládat význam. Vždyť lže a neříká naprosto nic pravdivého. A skutečně, tolik toho namluví s drzostí sobě vlastní. Je jako „drak, který je vytažený na udici“ Spasitelem, jak „dobyčče, jež dostalo ohlávku kolem chřípí“, či zběh, „jemuž byl do nosu připevňen kroužek a rty probodnuty hákem“.⁸⁵ Pán jej přivázal

⁸⁰ Job 41,10-13.

⁸¹ Job 41,19.

⁸² Job 41,23-25.

⁸³ Ex 15,9.

⁸⁴ Iz 10,14.

⁸⁵ Srv. Job 40,25-26.

jako „vrabce k našemu pobavení“.⁸⁶ A pokořil je i s jeho démony, abychom my, křesťané, po nich šlapali jako „po hadech a štírech“.⁸⁷ A toto je důkazem, že my nyní máme oproti němu jiný způsob života. Neboť on, který sliboval, že vymaže moře a přemůže zemi, hle, teď není schopen zabránit vám ve vaší askezi, ani mně ne, který mluvím proti němu. Nepřikládejme tudíž váhu tomu, co by říkal (protože lže), ani se nebojme jeho přeludů. I ty jsou všechny vyhlané. Není totiž pravdivé ono světlo, které v nich září, ale spíše nese příznaky a podobu jím připraveného ohně,⁸⁸ v němž budou lidi hořet. A tím se oni pokoušejí děsit lidi. Ovšem když se objeví, sami od sebe opět zmizí. Věřícím nic neuškodí. Nesou se sebou obraz budoucího ohně, který je pohltí. Proto v tomto vztahu není třeba se před nimi strachovat, neboť všechny jejich životní snahy jsou skrze Kristovu milost obráceny vniveč.

25. Jsou lstiví a pohotoví ke každé přeměně a přetvářce.⁸⁹ Často aspoň jako neviditelní předstírají zpěv žalmů a předřikávají výroky Písma. Mnohdy, když čteme, hned jako ozvěna opakují to, co jsme právě přečetli. A když spíme, probouzejí nás k modlitbě. To činí ustavičně. Téměř nám nedovolí ani spát. Někdy na sebe berou podobu mni-chů, a tak předstírají, že se zbožně modlí, aby podobným vzezřením obelstili a potom oklamané zaveklí tam, kam chtějí. Ale není nutné si jich všímat, i kdyby probouzeli k modlitbě, či radili vůbec nic nejíst, i kdyby se snažili obviňovat a vyčítat vám totéž, v čem dříve s vámi souhlasili.

⁸⁶ Srv. *Job* 40,29.

⁸⁷ Srv. *Lk* 10,19.

⁸⁸ Srv. *Mt* 25,41.

⁸⁹ Srv. *2 Kor* 11,14.

Protože to nedělají kvůli bohabojnosti nebo kvůli pravdě, ale aby nezkušené uvrhli do malomyslnosti a ukázali askezi jako neužitečnou, odvracejí lidi od života v samotě a představují ho jako tvrdý a obtížný, a tak činí překážky těm, kteří žijí opačně než oni.

26. I prorok, kterého Pán poslal, prorokoval jejich ztracení, když řekl: „Běda tomu, kdo napájí svého bližního.“⁹⁰ Takovéto životní snahy a myšlenky svádějí z cesty, která vede ke ctnosti. Ale i sám Pán démonům, kteří hovořili pravdu, když řekli: „Ty jsi Syn Boží!“⁹¹ přikazoval mlčet a zakazoval jim mluvit,⁹² aby spolu s pravdou nezaseli svoji vlastní špatnost⁹³ a abychom se poučili i my a nikdy je neposlouchali, i kdyby oni zjevně mluvili pravdu. My, kteří máme Svatá písmena a svobodu, již nám daroval Spasitel, se nesmíme učit u ďábla, který neuhlídá své vlastní postavení,⁹⁴ ale změnil smýšlení. Proto mu Bůh zakazuje, aby mluvil, když v Písmu praví: „Ale svévolníkovi Bůh praví: ‚Nač odřikáváš má nařízení, proč si bereš do úst moji smlouvu?‘“⁹⁵ Démoni totiž dělají všechno (hovoří, hlučí, přetvařují se a působí zmatek) proto, aby oklamali nezkušené. A rámusí, šíleně se smějí a hvízdají. Pokud si jich ale nikdo nevšímá, pláčou a bědují jako poražení.

27. Pán jako Bůh uložil démonům mlčení. Avšak i nám, kteří jsme se učili u svatých, přísluší jednat podobně jako oni a napodobovat jejich statečnost. Ovšem i oni, kteří to věděli, řekli: „Budu držet na uzdě svá ústa, dokud budu

⁹⁰ *Hab* 2,15.

⁹¹ *Lk* 4,41; *Mk* 3,11.

⁹² *Srv. Lk* 4,41.

⁹³ *Srv. Mt* 13,25.

⁹⁴ *Srv. Jdt* 1,6.

⁹⁵ *Žl* 49,16.

před sebou mít svévolníka. Byl jsem zticha a mlčel jsem jak němý, ale nic se nezlepšilo.⁹⁶ A opět: „Já však neslyším, jsem jako hluchý, jako němý, ani ústa neotevřou. Stal se ze mne člověk, který neslyší a neodmlouvá.“⁹⁷ Takto tedy i my ať je neslyšíme, jako by nám byli cizí; a neposlouchejme je, i kdyby nás probouzeli k modlitbě, i kdyby mluvili o postu. Spíše obračejme pozornost na to, abychom konali asketické úkony, aby nás ďáblové nepřelstili. Neboť vše dělají lstivě. Ale není třeba, abychom se jich báli, byť by nás viditelně napadali a vyhrožovali, že nás zabijí. Jsou totiž slabí a nic nemohou, jenom vyhrožují.

28. A proto, ač jsem se toho již mimochodem dotkl, přece nebudu teď líný a zmíním se o tom podrobněji. Takovéto napomenutí poslouží k vaší jistotě. Po Pánově příchodu nepřítel padl a jeho síly se vyčerpaly. Proto i když nemůže nic dělat, přece však jako trýznitel po svém pádu nezůstává klidný, leč vyhrožuje, byť jenom slovem. A toto ať si každý z vás uvědomí⁹⁸ a tehdy bude schopen démony pohrdat. Kdyby totiž démoni měli tatáž těla jako my lidé, potom by mohli říci: lidi, kteří se schovají, my nenajdeme, ale na ty, které nalezneme, budeme zlí. Tenkrát bychom se mohli ukrýt i my, schovat se před nimi a zavřít dveře. Ovšem oni takoví nejsou, ba mohou vejít i zavřenými dveřmi a nacházejí se v celém ovzduší a první z nich je ďábel. Jsou zlomyšlní a připraveni škodit a jak řekl Spasitel: „Od počátku je vrahem lidí ďábel, otec lži.“⁹⁹ A ani místo jim nezabraňuje konat zlo. Mezitím my žijeme a také vedeme takový způsob života, který je opačný než ďáblův. Ovšem i tak je zjev-

⁹⁶ Žl 38,2-3.

⁹⁷ Žl 37,14-15.

⁹⁸ Srv. 2 Kor 10,7.

⁹⁹ Srv. Jan 8,44.

né, že démoni nemají žádnou sílu. V nás oni nevidí své přátele, na které by brali ohledy. A sami nejsou takovými milovníky dobra, aby se mohli napravit. Ale jsou spíše zlí a v ničem nejsou horlivější, než aby škodili těm, kteří milují ctinnost a zbožnost. Ale protože nemohou nic dělat, ani neškodí, pouze vyhrožují. Leč kdyby to bylo v jejich silách, nemeškali by a ihned by spáchali zlo, pohotově majíce takové předsevzetí, aby škodili především nám. Vizte tedy nyní, kdy jsme pospolu a mluvíme proti nim, oni to vědí, že podle toho, jak my postupujeme kupředu, jim docházejí síly. Pokud by tedy měli moc, potom by nenechali naživu nikoho z křesťanů, neboť „hříšníkovi se hnusí bohabojnost“.¹⁰⁰ Proto tedy nic nezmohou, a stále více je zraňuje, že nemohou nic činit těm, kterým vyhrožují. Proto abychom se démonů neděsili, je třeba uvážít i následující. Kdyby byli mocní, nechodili by v zástupech, nevyvolávali by přeludy, a když strojí úklady, nebrali by na sebe nejrůznější podoby. Avšak stačilo by, aby přišel jeden a dělal, co může a chce, tím spíše, že každý mocný neporáží klamnými viděními ani nestraší (četnými) davy, ale okamžitě použije svou moc. Jenže démoni, nemajíce žádnou sílu, jako by se bavili v divadle, mění masky a straší děti množstvím fantasmagorií a výmyslů. Avšak na to je nejlepší jimi pohrdat, jako by byli bezmocní. Tedy pravý anděl, kterého poslal Bůh na Asyřany, nepotřeboval být v zástupu, ukázat se ve vnějším vidění ani být v hluku či v tleskání, ale zjevil svoji moc v tichu a okamžitě pobil sto osmdesát pět tisíc.¹⁰¹ Ti, kteří nemají žádnou sílu, jsou ďáblové a pokoušejí se nás děsit klamající šalbami.

¹⁰⁰ *Sir* 1,25.

¹⁰¹ *Srv. 2 Král* 19,35.

29. Když si někdo v myslí vybaví příběh o Jobovi, řekne: proč přišel ďábel a učinil si s ním, co chtěl, i majetek mu vzal a způsobil smrt dětí a jeho samého ranil ošklivými vředy?¹⁰² Takový člověk znovu pochopí, že toto nezáviselo na ďáblově moci, ale na tom, že Bůh mu vydal Joba, aby jej zkoušel. Ďábel však samozřejmě nebyl schopen nic dělat, proto prosil, a když dostal dovolení, začal jednat. Tudíž proto se tím více sluší pohrdat nepřítelem, který i když chce, přece není s to nic udělat jednomu spravedlivému člověku. Neboť kdyby měl k tomu moc, nezačal by prosit. A když žádal, neprosil jednou, ale dvakrát. Takto se ukázal neschopným a dočista nic nemohoucím. A není divu, že nebyl schopen Jobovi něco udělat, když nebyl schopen ani zničit jeho dobytek, kdyby mu to nebyl Bůh dovolil. Ale ani nad vepři neměl vlády. Jelikož, jak je napsáno v evangeliích, démoni prosili Pána: „Dovol nám vejít do těch vepřů.“¹⁰³ Jestliže tedy nemají žádnou moc nad vepři, tím spíše nemohou ovládat člověka, který byl „utvořen k obrazu Božímu“.¹⁰⁴

30. Je tedy třeba bát se jen Boha, ale zlými duchy opovrhovat a vůbec z nich nemít strach. Ovšem čím častěji tyto věci konají, tím více my proti nim posilujeme askezi. Tu je velkou zbraní řádný život a víra v Boha. Oni se totiž děsí postu, bdění, modliteb asketů, mírnosti, tichosti, štědrosti, pohrdání slávou, pokory, lásky k chudobě, dobročinnosti, bezhněví a především oddanosti ke Kristu. Dělají všechno pro to, aby nebylo těch, kteří by po nich šlapali. Vědí totiž, jakou milost dal Spasitel věřícím k boji proti nim: „Dal jsem

¹⁰² Srv. *Job* 1,15-22; 2,1-7.

¹⁰³ Srv. *Mt* 8,31; *Mk* 5,12; *Lk* 8,32.

¹⁰⁴ Srv. *Gn* 1,26-27; 5,1; 9,6.

vám moc šlapat na hady, štíry a (přemáhat) všechnu nepřítelovu sílu a vůbec nic vám nebude moci uškodit.¹⁰⁵

31. Ani když se vydávají za proroky, nikdo si jich nevěšímejte. Často totiž ohlašují několik dní dopředu setkání s bratry, kteří za těch pár dní opravdu přijdou. Démoni to nedělají kvůli tomu, aby posloužili. Chtějí jen své posluchače svést, aby jim důvěřovali, aby je potom, když si je podrobí, zahubili. Je dobré si ďáblů nevsímat, a když mluví, tak jim odporovat. Vždyť je nepotřebujeme. Neboť jestliže se někdo pohybuje rychleji než lidé, uvidí kohosi vycházet na cestu, předběhne ho a předem o tom informuje, co je na tom divného? Tak může prorokovat i ten, kdo onoho pocestného předjede na koni - nemusíme tedy demony nijak obdivovat. Z toho, co se stane, neznají dopředu nic. Je to jediné Bůh, „kdo zná skryté věci, kdo ví o všem dřív, než se to stane“.¹⁰⁶ Ďáblové však jako špehové běží napřed a co uvidí, to ohlásí. Kolik lidí už teď např. o nás dostalo od nich zprávu, že jsme se sešli a mluvíme spolu! A to ještě dřív, než někdo z nás odtud odešel, aby to oznámil. Ovšem takové věci zvládne i rychle běžající chlapec, když předhoní pomalejšího. Říkám vám: pokud vyjde někdo z Thebaidy nebo z jiné země, démoni nevědí, jestli skutečně půjde. Jakmile ho ale uvidí, pospíší si a před jeho příchodem to oznamují. On potom za pár dní přijde. Často si ale poutníci ještě cestu rozmyslí a ďáblové vyjdou naprázdno.

32. Jiní zase blábolí o vodě v řece Nilu. Neboť když si všimnou záplavy dešťů v etiopských krajích, vědí, že z toho vznikne na řece záplava. Předběhnou tedy vody a vykládají o ní dřívě, než se přivalí do Egypta. Totéž by ale dovedli

¹⁰⁵ *Lk* 10,19.

¹⁰⁶ *Jan* 3,42.

řící i lidé, kdyby dokázali tak brzy přecházet z místa na místo jako démoni. Jako Davidův vyzvědač, když vystoupil na výšinu, zahlédl přicházejícího dříve než ten, který čekal dole. A tak protože šel dopředu rychleji než ostatní, oznamoval ne to, co ještě není, ale to, co již bylo, ale o čem zpráva ještě nedošla.¹⁰⁷ Stejně tak i ďáblové se pracně namáhají a dávají druhým znamení, jen aby je zmátli. Jestliže však mezitím rozhodne Prozřetelnost o vodě nebo o putujících jinak, což přece může, tu se démoni ukážou jako lháři a ti, kdo jim uvěřili, budou oklamáni.

33. Odtud vznikly pohanské věštitrny, takto dříve démoni šálili lidi. Ale ty klamy pak přestaly. Přišel totiž Pán, který demony i s jejich lstí rozehnal. Oni sami od sebe nic nevědí, ale jako zloději drmolí o tom, co vidí u jiných, a spíše hádají, než prorokují. Proto i kdyby někdy řekli něco pravdivého, ani tenkrát ať se jim nikdo nediví. Vždyť i lékaři ze zkušenosti poznají vlastnosti nemocí, a když vidí tutéž nemoc na různých lidech, nežřídka ji už ze zkušenosti uhodnou a předpovědí. A kormidelníci nebo i rolníci také ze zkušenosti věští bouři či jasno, když pozorují oblohu. A přece by nikdo neřekl, že prorokují z nějakého božského vnuknutí, nýbrž ze zkušenosti a podle zvyku. Takže když pak démoni takové věci někdy uhodnou a předpovídají, nikdo ať je neobdivuje a neposlouchá. Co je na tom užitečného pro posluchače, dozvědí-li se od nich o tom, co přijde? I kdyby to byla pravda, jaká je vážnost v takové věštbě? Vždyť toto poznání nám na ctnosti nepřidá a není to ani zárukou dobrých mravů. Nikdo z nás přece není souzen za to, co nevěděl, ani není blahoslaven za to, co zjistil a poznal. Ale soud spočívá v tom, zda si uchoval víru a správně se řídil příkázáními.

¹⁰⁷ Srv. 2 Král 18,24-29.

34. Proto si takových věštev není nutno příliš cenit a není třeba se zapírat a namáhat, abychom předem poznali budoucnost, ale spíše abychom se dobrým životem zalíbili Bohu. Je důležité se také modlit, ne však za to, abychom znali něco dopředu, nebo to žádat za odměnu za to, že se cvičíme v kázni. Spíše je třeba prosit Boha, aby nám pomohl zvítězit nad ďáblem. A jestli budeme jednou skutečně potřebovat poznat budoucí věci, očistíme svou mysl. Věřím totiž, že duše zcela čistá a věrná přirozenosti nabude takto ostrosti a uvidí více a hlouběji nežli démoni, protože Pán jí to ukáže. Tak i Eliseova duše viděla, co dělá Giezi,¹⁰⁸ a spatřila i vojska, která stála na jeho straně.¹⁰⁹

35. Když k nám démoni přicházejí v noci a chtějí věštit budoucnost nebo říkají: „My jsme andělé,¹¹⁰ nenaslouchejte jim, protože lžou. Budou-li chválit vaši askezi a blahoslovit vás, nesbližujte se s nimi. Je lepší zapečetit sebe a svůj dům křížem a pomodlit se. Tehdy uvidíte, že oni zmizí, protože jsou bázlivi a zvláště se bojí znamení Pánova kříže. Neboť křížem jim Spasitel odňal sílu, když je zesměšnil.¹¹¹ Jestliže ale budou tvrdošijně stát na svém, vysmívat se a brát na sebe různé podoby, nebojte se, neděste se a nevšímejte si jich, jako kdyby to byli dobří duchové. Protože s Boží pomocí je možné - a není to těžké - rozpoznat, zda jsou přítomni andělé dobří nebo zlí. Vidění svatých bývá klidné. Oni se nepřou ani „nekřičí a hlas nepozvedají“.¹¹² Zjevují se mírně a mlčenlivě. Tehdy se v duši okamžitě rodí radost, veselí a odvaha. „Poněvadž je mezi svatými Pán“,¹¹³ který je

¹⁰⁸ Srv. 2 Král 5,26.

¹⁰⁹ Srv. 2 Král 6,16-17.

¹¹⁰ Srv. 2 Kor 11,14.

¹¹¹ Srv. Kol 2,15.

¹¹² Srv. Iz 42,2; Mt 12,19.

¹¹³ Srv. Mt 1,23; Řím 8,31.

naše radost a síla.¹¹⁴ Upřímné myšlenky jsou klidné a netěkají a duše, ozařovaná viděním, nazírá na to, co se zjevilo. Vzniká v ní touha po božských, budoucích rozkoších a zajisté si přeje, aby s nimi byla sjednocena a odešla s nimi. Pokud se však někteří lidé strachují, když se jim zjeví dobří andělé, ať odstraňují tento strach svou láskou tak, jak to učinil Gabriel se Zachariášem¹¹⁵, a anděl, který se ukázal ženám v Pánově hrobě¹¹⁶, a ještě ten (anděl), který řekl v evangeliu pastýřům: „Nebojte se!“¹¹⁷ Strach se totiž u nich dostavil ne z toho, že by byli zbabělí, ale proto, že si uvědomili přítomnost vyšších sil. Takové to bývá, když se zjeví svatí.

36. Avšak vpád a vize zlých duchů bývají neklidné a hlučné s výkřiky, které jsou podobné bujarým pohybům špatně vychovaných mladíků nebo lupičů. Odtud v nitru ihned vzhází zbabělost, rozpaky, rozrůznost, žal, nenávisť k asketům, sklíčenost, bolest, vzpomínky na příbuzné, strach ze smrti a nakonec - zlá žádostivost, nedbalost v získání ctnosti a mravní rozvrat. Když se vám totiž někdo zjeví, ovládne vás hrůza. Ale vaše bázeň bude hned zahnána a místo ní se ve vás zrodí nevýslovná radost, dobromyslnost, odvaha, zanícení, zápal, klid myšlenek a vše ostatní, co bylo řečeno výše; statečnost a láska k Bohu. Neztrácejte naději a modlete se. Vždyť radost a duševní pohoda ukazují svatost toho, kdo se ukázal. Tak se Abraham „zaradoval“,¹¹⁸ když spatřil Pána; a Jan Křtitel z hlasu bohorodičky Marie „radostí poskočil“.¹¹⁹ A je-li nějaké zjevení doprovázeno chaosem, vnějším hlukem, pozemskou nádherou, hroz-

¹¹⁴ Srv. Řím 1,16; 1 Kor 1,18; 1,24.

¹¹⁵ Srv. Lk 1,13.

¹¹⁶ Srv. Mt 28,5.

¹¹⁷ Lk 2,10.

¹¹⁸ Srv. Jan 8,56.

¹¹⁹ Srv. Lk 1,41.

bou smrti a vším, co bylo řečeno výše, víte, že to je vpád zlých andělů.

37. Ano, jako znamení vám může posloužit, když duše neustále pocítuje strach z toho, kdo se zjevil, je přítomen nepřítel. Protože démoni nezbavují člověka obavy, jako to učinil veliký archanděl Gabriel u Marie¹²⁰ a Zachariáše¹²¹ a ten anděl, který se ukázal ženám v hrobě.¹²² Démoni naopak, vidí-li, že se lidé bojí, tím více rozmnožují klamně přeludy, aby je pořádně vyděsili. Potom přistoupí, vysmívají se a říkají: „Padněte, pokloňte se nám.“¹²³ Takto svedli pohany a ti je lživě vyznávali jako bohy. Ale u nás Pán nedovolil, abychom byli ďáblem svedeni, když mu zakázal, aby prováděl takovéto vidiny, a pravil: „Odejdi satane! Neboť je psáno: ‚Pánu, svému Bohu, se budeš klanět a jen jemu sloužit.‘“¹²⁴ Proto námi ten zákeřník stále více opovrhuje. Vždyť co mu Pán řekl, pověděl kvůli nám, aby se ďáblové, pokud i od nás uslyší něco podobného, dali na útěk kvůli Pánu, který jim to zakázal.

38. Ale nikdo se nesmí chlubit, že svojí silou běsy zahlal, a vynášet se, že má dar uzdravování; ani se nesmí obdivovat jenom tomu, kdo vyhnal ďáblы, a ponižovat toho, kdo je nevyháněl. Nechť se každý poučuje z asketismu toho druhého. Ať ho buď napodobuje a horlivě s ním závodí, anebo se jej snaží polepšit. Konat zázraky totiž nezávisí na nás, ale je to Spasitelovo dílo. On řekl učedníkům: „Ale radujte se ani ne tak z toho, že se vám podrobují duchové, spíše se radujte, že vaše jména jsou

¹²⁰ Srv. *Lk* 1,30.

¹²¹ Srv. *Lk* 1,13.

¹²² Srv. *Mt* 28,5.

¹²³ Srv. *Mt* 4,9.

¹²⁴ *Mt* 4,10; Srv. *Dt* 6,13.

zapsána v nebi.¹²⁵ To, že jsou jména v nebesích zapsána, svědčí o našem ctnostném životě. Leč vymítat ďáblы je milost, kterou dává Spasitel. Někteří se chlubili znameními, ale ne ctností, a říkali: „Pane, Pane, copak jsme v tvém jménu neprorokovali? - A nedělali jsme tvým jménem mnoho divů?“¹²⁶ A Pán odpověděl: „Amen, pravím vám: Neznám vás.“¹²⁷ Neboť Pán nezná „cestu bezbožných“.¹²⁸ Přesto všechno, jak jsem řekl výše, je nutno se modlit za to, abychom přijali charisma rozlišování duchů,¹²⁹ a jak je napsáno, „nevěřte každému duchu“.¹³⁰

39. Chtěl jsem o sobě mlčet a nic neříci. Jsem však spokojen s tím, co bylo řečeno. Nechci však, abyste se domnívali, že si něco vymýšlím, ale naopak uvěřili, že tyto věci vyprávím ze zkušenosti a mluvím čistou pravdu. I kdybych kvůli tomu vypadal „jako blázen“.¹³¹ Pán, který tomu naslouchá, zná čistotu mého svědomí a ví, že to nedělám pro sebe, ale pro vaši lásku a váš prospěch. Ještě řeknu, co jsem se dozvěděl o démonských celoživotních snahách. Mnohokrát mě démoni prohlašovali za blahoslaveného, ale já jsem je zařikával Pánovým jménem. Mnohokrát mi předpovídali povodeň, avšak já jsem se jich zeptal: „Co je vám po tom?“ Jindy přišli, vyhrožovali a obklíčili mě jako ozbrojení vojáci. V jinou dobu naplnili dům koňmi, zvířaty a plazy, ale já jsem zpíval: „Jedni se honosí vozy, jiní koňmi, ale my připomínáme jméno Hospodina, svého Boha.“¹³² A když

¹²⁵ Lk 10,20.

¹²⁶ Mt 7,22.

¹²⁷ Mt 25,12.

¹²⁸ Srv. Žl 1,6; Př 4,19; 15,9; Jer 12,1.

¹²⁹ Srv. 1 Kor 12,10.

¹³⁰ Srv. 1 Jan 4,1.

¹³¹ Srv. 2 Kor 11,16; 12,6; 12,11.

¹³² Žl 20,8.

jsem se pomodlil, Pán je obrátil na útěk. Jindy přišli potmě a vypadali jako světelný přízrak a říkali: „Přišli jsme tě ozářit, Antoníne.“ Jenže já jsem zavřel oči a modlil jsem se. A vidina bezbožníků ihned pohasla. Po několika měsících přišli a jako by prozpěvovali žalmy a recitovali místa z Písma svatého. „Já však neslyším, jsem jako hluchý.“¹³³ Někdy otráasali celým klášterem, pomodlil jsem se ale a setrval nehybný v mysli. Potom opět došli a začali tleskat, hvízdát, skákat. Zase jsem se modlil a vleže jsem ve svém nitru zpíval žalmy. Brzy počali plakat a vzlykat, jako by byli vyčerpáni. Já jsem však oslavoval Pána, který zničil a potupil jejich drzost a šílenství.

40. Jednou se objevil démon v lesku a nádheře, byl neobvykle vysoké postavy a odvážil se říci: „Já jsem Boží síla.¹³⁴ Já jsem Prozřetelnost. Co chceš, všechno ti daruji.“ Tehdy jsem na něho dýchl, pronesl jsem Kristovo jméno a zvedl ruku, abych ho udeřil. A zdálo se mi, že jsem ho uhodil účinně. Při Kristově jménu tento velikán okamžitě zmizel i se všemi svými démony. Jednou, když jsem se postil, přišel tento záludník v podobě mnicha. Měl u sebe přízrak chleba a takto mně radil: „Jez a odpočiň si po mnohých námáhách. I ty jsi člověk a můžeš se rozstonat.“ Ovšem pochopil jsem jeho taktiku a povstal jsem, abych se modlil. Dábel to nestrpěl a skryl se. Vyšel ze dveří „jako dým“ a ztratil se.¹³⁵ Častokrát mi v poušti nepřítel ukazoval přelud zlata, abych se ho pouze zlehka dotkl a pohlédl na něj. Jenže já jsem odrazil nepřitele zpěvem žalmů a on se vytratil. Nejednou mě démoni zbili, ale říkal jsem: „Nikdo mne neod-

¹³³ Žl 38,14.

¹³⁴ Srv. Sk 8,10.

¹³⁵ Srv. Žl 37,20.

loučí od lásky Kristovy.¹³⁶ A potom se začali navzájem silněji bít. Ostatně nezadržoval jsem je a nezbavoval sil. Udělal to Pán, který řekl: „Viděl jsem padat satana z nebe jakô blesk.“¹³⁷ Avšak já, synáčkové, pamětliv výroku apoštola Pavla, „vztáhl jsem to na sebe, abyste se na nás naučili“¹³⁸ a neklesali na mysli v askezi a nebáli se přízraků ďábla a jeho démonů.

41. Natolik jsem se stal nerozumným,¹³⁹ že o tomto hovořím. To kvůli vaší vlastní jistotě a kvůli tomu, abyste se nestrachovali. A věřte mi, protože nelžu. Jednou mi někdo v poustevně zaklepal na dveře. Vyšel jsem a uviděl kohosi, kdo byl velmi veliký. Když jsem se otázel: „Kdo jsi?“ řekl: „Já jsem satan.“ Potom na moji otázku: „Proč jsi zde?“ odpověděl: „Proč mne mniši a ostatní křesťané zbytečně odsuzují? Proč mne v každou dobu proklínají?“ A na moje slova: „Ale proč ty je pokoušíš?“ odpověděl: „Já je nepokouším. Oni se sami podněcují, ale já jsem slabý. Copak nečetli: Po nepříteli zůstaly provždy jen trosky. Vyvrátil jsi jejich města...“¹⁴⁰ Nemám již ani místo, nevlastním ani šípy, ani město. Všude jsou křesťané. A nakonec i poušť se naplnila mnichy. Ať si všímají sami sebe a zbytečně mne neproklínají.“ Tehdy jsem se podívil Pánově milosti a řekl jsem mu: „Ty vždycky lžeš a nikdy nemluvíš pravdu. Ale nyní jsi to i proti své vůli řekl správně. Neboť když Kristus přišel, zbavil tě síly. A když tě svrhl, zbavil tě všeho.“ Jakmile uslyšel Spasitelovo jméno - a toto pálení nesl - zmizel.

¹³⁶ Srv. Řím 8,35; 8,39.

¹³⁷ Srv. Lk 10,18.

¹³⁸ Srv. 1 Kor 4,6.

¹³⁹ Srv. 2 Kor 11,16; 12,6; 12,11.

¹⁴⁰ Žl 9,7.

42. A tak jestliže si i sám ďábel uvědomuje svoji bezmocnost, potom ovšem jsme my nuceni opovrhovat jím i jeho demony. Nepřítel se svými psy je sice velice zchytralý, ale když poznáváme jejich nemohoucnost, můžeme jimi pohrdat. Tudíž proto nebudeme klesat na mysli a žít v duši strach. Ani si nezačneme sami pro sebe vymýšlet pohnutky, abychom se báli, a říkat: „Nepřišel by démon a neotřásl by mnou? Copak by mne neuchvátil a nesvrhl, nebo náhle nepřepadl a nepoděsil mne?“ Vůbec se ve svém nitru nebudeme zabývat takovými myšlenkami. Ani nebudeme smutní, jako bychom umírali. Ale budeme plni odvahy a budeme se vždy radovat jako spasení. A budeme uvažovat v duši, že „s námi je Pán“, ¹⁴¹ který je svrhl a uvedl je do záhuby.¹⁴² Budeme rozjímat a přemýšlet o tom, že pokud je s námi Pán, nepřátelé nám nic neudělají. Oni sami se k nám chovají tak, jaké nás vidí, když k nám přijdou. A jaké myšlenky v nás nacházejí, takové přízraky nám představují. Protože jestliže zjistí, že se bojíme a jsme zarmoucení, ihned nás napadají jako lupiči, kteří našli nechráněné místo. A o čem sami u sebe přemýšlíme, to nám předvedou ve velkém světle. Pokud uvidí, že jsme vyděšeni a máme strach, tím více jej upevňují přeludy a vidinami a nakonec se tím ubohé duše souží. Pakliže uží, jak se radujeme v Pánu a uvažujeme „o budoucích dobrech“, ¹⁴³ myslíme na Pána,¹⁴⁴ co vše udělal, a jsme přesvědčeni, že vše „je v Pánově ruce“¹⁴⁵ a že není v silách démona, aby přemohl křesťana, a že vůbec nad nikým nemá vládu. Když vidí, že se duše takovými myšlen-

¹⁴¹ Srv. *Mt* 1,23; *Řím* 8,31.

¹⁴² Srv. *1 Kor* 2,6.

¹⁴³ Srv. *Žid* 10,1.

¹⁴⁴ Srv. *1 Kor* 7,32.

¹⁴⁵ Srv. *Dt* 33,3; *Žl* 95,4.

kami posiluje, s hanbou se obrací nazpátek. Tak se tedy nepřítel, když spatřil Joba, jak se chrání, od něho vzdálil. Ale zajal Jidáše, když zjistil, že je neozbrojen. Proto chceme-li nepřitelem pohrdat, tedy přemýšlejme vždy o „Pánových činech“¹⁴⁶ a duše ať se ustavičně raduje v naději.¹⁴⁷ A uvidíme, že démonské hrátky jsou totéž jako dým, že ďáblové raději sami utečou, nežli by nás pronásledovali. Jelikož oni, jak bylo řečeno dříve, jsou krajně bojácní a očekávají oheň, který je pro ně připraven.¹⁴⁸

43. Abyste se démonů nebáli, udělejte takovouto zkoušku: když se dostaví nějaké vidění, nepropadejte předem zbabělosti, ale prvně se odvážně zeptejte: „Kdo jsi a odkud?“ A pokud by to bylo zjevení svatých, oni vás přesvědčí a váš strach změní v radost. Ale je-li to nějaká ďábelská vidina, ztratí tak rychle sílu, jak moc je vaše myšlenka rozhodná. Neboť abychom poznali, že duch je klidný, je nejlépe se zeptat: „Kdo jsi a odkud?“ Takto se otázal Jozue, syn Nunův, a poznal, kdo byl ten, kdo se zjevil.¹⁴⁹ Pak se ani nepřítel neskryl před Danielem, když se jej tázal.

44. Když takto Antonín rozprávěl, všichni z toho měli radost. V jedněch vzrůstala láska ke ctnosti, v druhých se vykořeňovala nedbalost, v ostatních ustávala ješitnost. Všichni však byli přesvědčeni, že mají pohrdat ďábelskými intrikami, a divili se milosti, která byla Antonínovi dána od Pána k rozlišování duchů.¹⁵⁰ Poustevny v horách byly jako stánek plný božských tváří,¹⁵¹ pěvců žalmů, milovníků nauky,

¹⁴⁶ Srv. *1 Kor* 7,32.

¹⁴⁷ Srv. *Řím* 12,12.

¹⁴⁸ Srv. *Mt* 25,41.

¹⁴⁹ Srv. *Joz* 5,13.

¹⁵⁰ Srv. *1 Kor* 12,10.

¹⁵¹ Srv. *Lk* 16,9.

asketů, kteří se postili, modlících se lidí, které těšila naděje na budoucí rozkoše a kteří se zabývali ručními pracemi, aby dali almužnu. Měli se navzájem rádi a byli svorní. A bylo to opravdu napohled jakési zvláštní území zbožnosti a spravedlnosti. Nebylo tam nikoho, kdo by utiskoval, ani toho, kdo by byl utlačován, neexistovaly tam výčitky poháněče.¹⁵² Zato asketů bylo mnoho, avšak všichni měli tutéž jedinou myšlenku: pracovat, aby dosáhli ctnosti. A proto ten, kdo by viděl tyto poustevny a takový řád mnichů, byl by nucen zvolat: „Jak skvělé jsou tvé stany, Jákobe, tvé příbytky, Izraeli! Rozprostírají se jako úvaly, jako zahrady nad řekou, jako vonné stromoví vysázené Hospodinem, jako cedry při vodách.“¹⁵³

45. Antonín se jako obvykle stahoval do samoty své poustevny, stále více prohluboval kající život a každodenně vzdychal a přemýšlel o nebeských příbytcích. Dychtil po nich když viděl krátkost lidského žití. Když chtěl jíst a spát či přistupoval k jiným tělesným potřebám, styděl se a uvažoval o duchovní schopnosti duše. Nežřídka, přistupoval-li s mnoha jinými mnichy k jídlu a vzpomínal na pokrm duchovní,¹⁵⁴ odřekl si stravu a odešel od nich daleko pryč. Pokládal totiž za hanbu to, že jedl. Avšak poněvadž to tělo nutně žádalo, jídal, ale odděleně. Často ovšem zasedl k jídlu společně s bratřími, i když se před nimi za to hanbil, očekával totiž v radosti, že jim předloží slova¹⁵⁵ užitku a zbožnosti. Říkával, že každou volnou chvíli je třeba spíše věnovat duši než tělu, ale pro tělo ponechat z nutnosti málo

¹⁵² Srv. *Job* 3,18; 39,7.

¹⁵³ *Nm* 24,5-6.

¹⁵⁴ Srv. *1 Kor* 10,3.

¹⁵⁵ Srv. *Ef* 6,20; *1 Sol* 2,2.

času, leč po veškerý ostatní volný čas poučovat duši a hledat její prospěch, aby nepěstovala tělesné požitky, ale spíše aby se jí tělo podrobilo.¹⁵⁶ To je to, co řekl Spasitel: „Nedělejte si starosti o svůj život, co budete jíst, ani o své tělo, do čeho se budete oblékat.“ - „Neshánějte se po tom, co budete jíst a pít, a neznepokojujte se tím! Po tom všem se shánějí ve světě pohané; váš Otec přece ví, že to potřebujete. Hleďte spíš Jeho království, a to ostatní vám bude přidáno.“¹⁵⁷

46. Potom postihlo tehdejší církev Maximinovo pronásledování. A když byli svatí mučedníci vedeni do Alexandrie, následoval je i Antonín, opouštěje svoji poustevnu, a pravil: „Pojďme i my, abychom buď bojovali do posledního dechu, budeme-li pozváni, nebo aspoň viděli ty, kteří zápasí.“ On si přál přijmout mučednictví, ale sám se nechtěl vydat, přisluhoval vyznavačům v lomech a ve věznicích. Veřejně projevoval velkou horlivost u soudu. Ty, kteří byli pozváni k zápasu, povzbuzoval k horlivosti a měl účast u těch, kteří podstupovali mučednický boj, a doprovázel je až k samé smrti. Když tedy soudce viděl Antonínovu nebojácnost i nebojácnost a starostlivost těch, kteří s ním byli, přikázal, aby se nikdo z mnichů neukazoval u soudu a aby nezůstávali ani ve městě. Všichni ostatní se proto domnívali, že by bylo lepší se skrývat. Avšak Antonín právě o to stál natolik, že si dokonce vypral svrchní šat, a následující den, když stanul přede všemi na vyvýšeném místě, objevil se před vladařem v čistém oděvu. Když se tomu všichni divili, dokonce ho zahlédl i vládce a se svými vojáky přecházel okolo něj - stál nebojácně a ukazoval tím naši křesťanskou horlivost. Neboť, jak jsem již řekl, Antonín toužil stát se mučedníkem.

¹⁵⁶ Srv. 1 Kor 9,27.

¹⁵⁷ Lk 12,22; 22,29-31; srv. Mt 6,31-33.

Jeho samého, zdálo se, bolelo to, že nebyl uznán za hodna mučednictví. Ale Pán ho chránil k prospěchu našemu i druhých, aby se stal učitelem mnohých v asketickém životě, jakému se naučil z Písem. Jelikož mnozí, hledíce pouze na způsob jeho života, usilovali stát se horlivými zastánci jeho způsobu života. Tak tedy znovu začal podle zvyku poslouchovat vyznavačům a jako by byl spoután společně s nimi¹⁵⁸ lopotil se, aby jim posloužil.

47. Avšak když pronásledování skončilo, a i blažený biskup Petr svým mučednictvím vydal svědectví, tenkrát Antonín opustil Alexandrii a vrátil se opět do své poustevny, kde byl dennodenně mučedníkem pro svědectví svědomí¹⁵⁹ a cvičil se v hrdinských úkonech víry.¹⁶⁰ Jeho asketické úkony byly četné a věnoval se jim velmi vytrvale. Ustavičně se postil, spodní oděv, který byl žíněný, a vrchní - kožený, zachovával až do smrti. Vůbec se nemyl a nikdy si neumýval nohy. Ba dokonce je ani prostě nepohroužil do vody, kromě krajní nutnosti. Nikdo neviděl, že by byl kdy svlečen. Nikdo též nemohl vidět Antonínovo tělo obnažené do doby, kdy zemřel a byl pohřben.

48. Právě pobýval o samotě a rozhodl se takto trávit čas. Sám nevycházel, ani k sobě nikoho nepřijímal. Tu přišel a vyrušil ho nějaký vojevůdce, Martinián. Měl dceru, kterou trýznil běs. Dlouhou dobu klepal na dveře a prosil Antonína, aby vyšel a pomodlil se k Bohu za jeho dceru. Antonín nechtěl dveře otevřít, vyhlédl shora a pravil: „Člověče, co na mne křičíš? Já jsem takový člověk jako ty.¹⁶¹ Jestli věříš v Krista, kterému já sloužím,¹⁶² pak pojď a pomodli se svou

¹⁵⁸ Srv. *Žid* 13,3.

¹⁵⁹ Srv. *2 Kor* 1,12.

¹⁶⁰ Srv. *1 Tim* 6,12.

¹⁶¹ Srv. *Sk* 10,26; 14,15.

¹⁶² Srv. *Řím* 1,9.

vírou k Bohu, stane se ti.“¹⁶³ Martinián okamžitě uvěřil, vzýval Kristovo jméno a odešel s dcerou, která byla od démona očištěna. Pán vykonal skrze Antonína i mnoho jiných zázraků. On, který řekl: „Proste a dostane se vám.“¹⁶⁴ Neboť mnozí, které démoni trápili, byli očištěni, přestože Antonín neotevřel své dveře a oni pouze seděli venku před poustevnou, věřili a upřímně se modlili.

49. Antonín však seznal, že ho mnoho lidí vyrušuje a nedopřeje mu, aby přebýval v odloučenosti, kterou si podle svého přání zvolil. Tehdy, obávaje se, aby buď sám sebe nepřeceňoval za to, co prostřednictvím něj Pán konal, nebo aby si někdo jiný o něm nemyslel něco jiného, než čím je,¹⁶⁵ uznal za vhodné a rozhodl se vrátit do Horních Théb, kde ho neznali. Vzal si od bratří chleby, sedl si na břeh u řeky a díval se, zdali tudy nepopluje nějaká loď, aby s ní odplul. Když se ale lodi dočkal, zazněl k němu seshora nějaký hlas: „Antoníne, kam kráčíš a proč?“ On se nezarazil, protože si již zvykl často slýchat takovéto výzvy, vyslechl to a odpověděl: „Poněvadž mi od jisté doby zástupy lidí nedovolí pobývat v pokoji, chci jít do Horních Théb. Mnozí mne zde znepokojují, protože ode mne žádají, co je nad mé síly.“ Hlas mu pravil: „Jestli odejdeš do Horních Théb a dokonce sestoupíš do Bukolie, tvé nesnáze budou větší a ještě se zvýší. Pokud skutečně chceš setrvávat v pokoji, jdi tedy do vnitřní pouště.“¹⁶⁶ Ale Antonín pravil: „Kdo mi ukáže cestu? Neznám ji a jsem nezkušený.“ Hlas mu okamžitě ukázal Saracény, kteří se chystali tudy cestovat. Antonín k nim přišel a začal prosit o dovolení, aby mohl jít s nimi na poušť.

¹⁶³ Srv. *Mt* 8,13.

¹⁶⁴ Srv. *Mt* 7,7; *Lk* 11,9.

¹⁶⁵ Srv. *2 Kor* 12,6.

¹⁶⁶ Srv. *1 Král* 19,13-15.

Saracéni ho jakoby podle rozkazu Prozřetelnosti ochotně přijali. Když s nimi cestoval tři dni a tři noci, dorazil na jednu velmi vysokou horu. Pod horou tekla průzračná, lahodná a dosti chladná voda. Kolem byla rovina a několik divokých palem.

50. Antonín si jako z božského vnuknutí ono místo zamiloval. Bylo to totiž to místo, jaké mu ukázal hlas, který k němu mluvil na břehu řeky. Proto tedy vzal chleby od spolucestujících a počal bydlet sám na hoře, nemaje u sebe nikoho jiného. Toto místo považoval za svůj vlastní domov. Když Saracéni viděli jeho horlivost, záměrně tudy putovali a s radostí mu přinášeli chleby. Jindy mu přinesli nějaké malé skromné potěšení z palmy. Posléze však, když se i bratři dověděli, kde přebývá, jako děti, které pamatují na otce, se starali o to, aby mu poslali potřebné věci. Ale Antonín viděl, že jemu dodávají chléb, zatímco jiní jsou unavení a snášejí námahy. Bral i v tomto ohled na mnichy a sám si poradil. Některé z těch, kteří k němu přicházeli, snažně prosil, aby mu přinesli rýč, sekeru a trochu pšenice. Když bylo všechno doneseno, obešel horu a našel jedno menší příhodné místo. Obdělal ho a pokud byl dostatek vody pro zavlažování pole, oséval jej. Dělal to pak každým rokem a měl odtud chléb. Radoval se, že nikoho nebude znepokojovat a uchrání se, aby byl komukoliv na obtíž.¹⁶⁷ Ale potom opět pozoroval, že k němu přicházejí někteří lidé, a tak pěstoval nějaké ovoce, aby příchozí měli aspoň malé potěšení, když snášeli útrapy takové obtížné cesty. Zpočátku zvířata, žijící na poušti, chodila pít vodu a nezřídka způsobila škodu jeho osevu a zelenině. On něžně chytil jedno zvíře a řekl prostřednictvím něj všem: „Proč mi děláte ško-

¹⁶⁷ Srv. 2 Kor 11,9; 1 Sol 2,9; 2 Sol 3,8.

du, když já vám neškodím. Odejděte jinam a ve jménu Páně se sem více nevracejte.“ Od té doby zvířata, jako by se bála zákazu, již se k tomu místu nepřibližovala.

51. Tak Antonín setrval sám uvnitř hory a trávil čas na modlitbách a v askezi. Bratři, kteří mu sloužili, ho prosili, aby jim dovolil přijít jednou za měsíc a přinést mu olivy, ovoce a svatý olej, protože byl už starý. A tak tam Antonín přebýval. Kolik za života snesl bojů, jak je psáno,¹⁶⁸ ne s tělem a krví, ale s odpůrci, démony, to víme od těch, kteří k němu chodívali. Neboť i tam slýchali hluk, mnohé hlasy a jakoby hřmot zbraní a v noci viděli, že hora je plná zvířat. Spatřovali, že i sám Antonín jako by s těmito nepřáteli, které viděl, zápasil a odrážel je modlitbou. Ty, kteří k němu přicházivali, povzbuzoval. Sám však konal asketické úkony, klaněl se a modlil se k Bohu. Bylo vskutku podivuhodné, že on sám, ač žil v takové poušti, se nebál démonů, kteří ho napadali, a že se neděsil sveršeposti takového množství čtvernožců a plazů.¹⁶⁹ Ale po pravdě, jak je psáno, doufal v Boha, byl „jako hora Sión“¹⁷⁰ a měl neochvějnou a klidnou mysl, takže démoni od něho utíkali „a zvěř“, jak je psáno, „bude žít pokojně s tebou“.¹⁷¹

52. A ďábel bedlivě číhal¹⁷² na Antonína, jak zpívá David, „cenil na něho zuby“.¹⁷³ Jenže Antonína chránil Spasitel před touto zákeřností a četnými ďábelskými úklady. Tak jednou v noci, když Antonín bděl, nepřítel na něho poslal šelmy. Téměř všechny hyeny, které žily na této poušti a vylezly

¹⁶⁸ Srv. *Ef* 6,12.

¹⁶⁹ Srv. *Sk* 10,12.

¹⁷⁰ Srv. *Žl* 125,1.

¹⁷¹ Srv. *Job* 5 23.

¹⁷² Srv. *Lk* 6,7; 14,1.

¹⁷³ Srv. *Žl* 35,16.

z nor, ho obklíčily a on sám stál uprostřed nich. Každá na něho zírала a vyhrožovala zakousnutím. On v tom pochopil nepřítelovu vychytralost a hyenám řekl: „Jestliže máte mít nade mnou moc,¹⁷⁴ jsem připraven nechat se od vás sežrat. Ale pokud vás poslali démoni, pak tedy neotálejte a vzdalte se, protože já jsem Kristův služebník.“¹⁷⁵ Sotva to Antonín dopověděl, hyeny utíkaly, jako by je jeho slovo karabáčem hnalo.¹⁷⁶

53. Potom za několik dní, když pracoval (neboť práci miloval), kdosi stanul u dveří a zatahal za provázek pleteného košíku, které Antonín sešíval a dával je přichozím za to, co mu přinesli. Antonín povstal a spatřil zvíře, které se do stehen podobalo člověku, ale stehna a nohy byly podobné oslím. Antonín se pouze poznamenal křížem a řekl: „Já jsem sluha Kristův.“¹⁷⁷ Jestli jsi poslán na mne, hle, zde jsem.“ Zvíře s démony, kteří byli v něm, uteklo tak rychle, že od rychlosti padlo a zdechlo. Smrt tohoto zvířete signalizovala pád démonů, kteří vynaložili všechno úsilí, aby odstranili Antonína z pouště. Ale nemohli.

54. Jednou, když ho mniši žádali, aby k nim přišel a na čas navštívil je i jejich obydlí, vydal se společně s mnichy, kteří k němu přišli, na cestu. Velbloud pro ně nesl chleby a vodu, protože poušť byla bezvodá a pitná voda v ní vůbec nikde nebyla, kromě jedné hory, na které se nacházela Antonínova poustevna, kde se také vodou zásobili. Když však jim po cestě voda došla a vedro bylo velice silné, tehdy se ocitli všichni v nebezpečí smrti. Obešli okolí, leč vodu

¹⁷⁴ Srv. *Mt* 10,1.

¹⁷⁵ Srv. *Řím* 1,1; *Gal* 1,10; *Flp* 1,1.

¹⁷⁶ Srv. *Job* 5,21.

¹⁷⁷ Srv. *Řím* 1,1; *Flp* 1,1; *Gal* 1,10.

nenalezli. Již neměli sílu pokračovat v cestě. Lehli si na zem a zoufali nad svým životem. Pustili velblouda, ať jde, kam chce. Stařec vida, že všichni strádají, velice se zarmoutil a povzdychl si. Vzdálil se od nich opodál, poklekl, vztáhl ruce a začal se modlit. A Pán bez meškání učinil, že voda vytékala na tom místě, kde se modlil. A takto uhasili žízeň, ožili a naplnili měchy vodou. Potom se jali hledat velblouda a našli ho. Šňůra se totiž ovinula okolo kamene a velblouda zadržela. A tak ho přivedli nazpět, a když ho napojili, naložili na něho měchy a bezpečně pokračovali v cestě. Jakmile Antonín dorazil do prvních klášterů, všichni ho přivítali a hleděli na něho jako na otce. On pak, jako by přinesl ponaučení z hory, častoval je slovy a předával jim, co bylo k užítku. Znovu na horách zavládla radost, horlivost v pokrok a vzájemné těšení druh druhu ve víře.¹⁷⁸ Radoval se i sám Antonín, vida horlivost mnichů i (vlastní rodnou) sestru, která v panenství zestárla a byla abatyší dalších panen.

55. Po několika dnech opět odešel na svoji horu. A tehdy k němu začali přicházet mnozí lidé. Odvážili se přijít i další a všichni, kdo nějak trpěli. Všem mnichům, kteří k němu přicházeli, dával stále takovouto odpověď: „Věř v Pána¹⁷⁹ a miluj ho. Chraň se nečistých myšlenek a tělesných rozkoší a, jak je psáno v knize Přísloví ‚Nenič jeho klidný příbytek‘.¹⁸⁰ Utíkej před ješitností, bez přestání se modli,¹⁸¹ zpívej žalmy před spaním a po vyspání si ustavičně opakuj příkázání, která ti byla dána v Písmech, a zapamatuj si skutky

¹⁷⁸ Srv. *Řím* 1,12.

¹⁷⁹ Srv. *Sk* 11,17; 16,31.

¹⁸⁰ Srv. *Př* 24,15.

¹⁸¹ Srv. *Lk* 18,1; *1 Sol* 5,17.

svatých, aby tvoje duše, když si pamatuje příkázání, byla vzdělávána jejich horlivostí.“ Ovšem zvláště Antonín radil neustále rozjímat o výroku apoštola Pavla: „Slunce ať nezapadá nad vaším hněvem,¹⁸² a přemýšlet, že to bylo řečeno všeobecně vzhledem ke každému příkázání, aby nezapadalo slunce nejen ve hněvu, ale i v jiném našem hříchu. Protože je nutné a dobré, aby nás neodsuzovalo ani slunce za denní provinění, ani měsíc za noční hřích nebo za špatný úmysl. Abychom se tohoto uchránili, je dobré vyslechnout a zachovávat apoštolovo slovo. Neboť je řečeno: „Zkoušejte sami sebe, ...sami sebe zkoumejte!“¹⁸³ Proto ať si každý dennodenně jasně uvědomuje své denní i noční přestupky. A jestliže zhřešil, ať už přestane. Pokud ale nezhrěšil, nechť se tím nechlubí, ale ať setrvává v dobrém, není nedbalý, bližního neodsuzuje a sám sebe nepokládá za spravedlivého, jak řekl blažený apoštol Pavel, „dokud nepřijde Pán, jenž zkoumá, co je skryté“.¹⁸⁴ Nezřídka i nám samotným bývá skryto, co děláme. Ale ač o tom nemáme ponětí, Bůh vidí vše. Proto soud přenechme Pánu a buďme k sobě navzájem soucitní, berme „na sebe břemena jedni druhých“¹⁸⁵ a posuzujme sami sebe. A v čem máme nedostatky, to se snažme zlepšit. Abychom se vystříhali hříchu, zachovávejme následující. Ať si každý z nás všímá a zaznamenává svoje provinění a duševní hnutí a jaksi záměrně si to vzájemně oznamujeme. Buďte ujištěni, že - poněvadž se budeme stydět, že to vyjde na veřejnost - určitě přestaneme hřešit a také myslet na to, co je nečisté. Vždyť kdo z hříšných si přeje, aby ho při hříchu viděli? Nebo kdo netouží spíše zalhat, jen

¹⁸² *Ef* 4,26.

¹⁸³ *2 Kor* 13,5.

¹⁸⁴ *Srv. 1 Kor* 4,5; *Řím* 2,16.

¹⁸⁵ *Srv. Gal* 6,2.

aby se hřích utajil? Tak jako nezačneme smilnit, když se vzájemně pozorujeme, tak pokud budeme zapisovat své myšlenky a navzájem si je sdělovat, snadněji se vyvarujeme špatností, jelikož se hanbíme, že se to někdo dozví. Zapišme tedy před očima našich spolubratří, abychom nic špatného v myšlenkách nedrželi, když se před jejich zraky tak stydíme. Pokud budeme sami na sobě pracovat, dospějeme do stavu, že se nám i tělo podrobí¹⁸⁷ a „vyjdeme vstříc Pánu“¹⁸⁸ „pošlapávající úklady nepřítele“.¹⁸⁹

56. Taková naučení dával Antonín přichozím mnichům. K trpícím byl soucitný¹⁹⁰ a spolu s nimi se modlil. A Pán často naslouchal jeho modlitbám za druhé. Ale když ho Pán vyslyšel, nechlubil se. A když vyslyšen nebyl, nereptal. Ale jako sám vždy velebil Pána, tak i trpícím vštěpoval, aby byli trpěliví a věděli, že uzdravení nezávisí na něm ani na lidech, leč pouze na jediném Bohu, který uzdravení dává, kdy chce a komu chce.¹⁹¹ Proto i trpící přijímali starcova naučení jako léčení a učili se neklesat na duchu, ale spíše mít trpělivost. A když byli vyléčeni, naučili se vzdávat díky ne Antonínovi, ale jedinému Pánu a Bohu.

57. Jakýsi člověk, jménem Fronton, přišel z Palatinského vrchu a trpěl krutou nemocí. Kousal si jazyk a očekával, že ztratí zrak. Dorazil na horu a prosil Antonína, aby se za něj pomodlil. Antonín se pomodlil a pravil Frontonovi: „Odejdi a uzdravíš se.“ Ale když nemocný tvrdošijně stál na svahu a zůstal na hoře několik dní, Antonín trval na svém slově

¹⁸⁷ Srv. 1 Kor 9,27.

¹⁸⁸ Srv. 1 Kor 7,32.

¹⁸⁹ Srv. Ef 6,11.

¹⁹⁰ Srv. 1 Kor 12,26.

¹⁹¹ Srv. Řím 9,15; 9,18.

a řekl: „Nemůžeš se vyléčit, dokud jsi zde. Odejdi a když přijdeš do Egypta, uvidíš na sobě dokonaný zázrak.“ Fronton uvěřil, odešel a jak jenom zahlédl Egypt, jeho nemoc pomínula a byl zdravý podle Antonínova slova, jak mu to v době modlitby odhalil Spasitel.¹⁹¹

58. I jedna dívka z tripolské Burisidy trpěla hroznou a krajně odpornou nemocí. Její slzy, hleny a maz, který jí tekł z uší, se proměňovaly v červi, sotva dopadly na zem. Na tělo byla též ochrnutá a ani oči neměla v přirozeném stavu. Její rodiče, když se dozvěděli, že mniši jdou k Antonínovi, a věřice v Pána, který uzdravil ženu trpící krvácením,¹⁹² prosili je, aby směli cestovat se svou dcerou s nimi. Mniši souhlasili. Rodiče s dcerou zůstali venku před horou u Pafnutia, vyznavače a mnicha. Mniši přišli k Antonínovi, a jakmile ho chtěli zpravit o dívce, ten je předešel a sdělil, jaká nemoc se u ní vyskytuje a jak cestovala spolu s nimi. Když začali prosit, aby dovolil vstoupit i rodičům s dívkou, Antonín to nepřipustil, ale pravil: „Jděte, a jestli dívka neumřela, najdete ji vyléčenou. Není to moje dílo a není důvod, aby přišla ke mně, ubohému člověku. Uzdravení dává Spasitel, který na každém místě daruje svou milost těm, jež ho vzývají. Bůh se sklonil k její modlitbě, avšak Jeho lidumilnost odkryla i mně, že On vyléčí onu nemoc, kterou dítě trpělo.“ Tak byl vykonán zázrak. Mniši odešli a našli rodiče, jak se radují, a dcera již byla zdráva.

59. Dva bratři putovali, a když se jim na cestě nedostávalo vody, jeden zemřel a druhý byl blízko smrti. Poněvadž nemohl jít dál, ležel už na zemi a čekal, že zemře. Antonín, pobýváje v hoře,¹⁹³ zavolal k sobě dva mnichy, kteří byli

¹⁹¹ Srv. *Lk* 17,11-19.

¹⁹² Srv. *Mt* 9,20.

¹⁹³ Srv. *2 Král* 1,9.

tehdy u něho, a pobízel je, aby spěchali: „Vezměte nádoby s vodou a jděte rychle na cestu, vedoucí směrem k Egyptu. Jeden ze dvou poutníků již zemřel a druhý umře brzy, jestli si nepospíšíte. Toto mně bylo zjeveno nyní v čase modlitby.“ Mniši šli, našli ležící mrtvolu a pohřbili ji. Druhého probudili k životu vodou a přivedli ke starci. Byla to však vzdálenost jednoho dne cesty. Pokud se někdo zeptá: „Proč to Antonín neřekl dříve, než první z bratrů zemřel?“ - ptá se nesprávně. Antonín neurčoval, že dotyčný zemře. Byl to Bůh, který jednomu stanovil, že má umřít, a o druhém podal Antonínovi zjevení. U Antonína bylo zázračné pouze to, že ač přebýval v hoře,¹⁹⁴ měl střízlivé srdce a Bůh mu ukázal, co se přihodilo v dálce.

60. Jednou, když zůstával v hoře¹⁹⁵ a pozdvihl zrak, uviděl Antonín, že se někdo vznáší ve vzduchu k veliké radosti těch, kteří mu šli vstříct. Potom, když v údivu chválil tento zástup, začal se modlit, aby mu bylo odhaleno, co to znamená. A najednou k němu zazněl hlas: „To je duše Amuna, nitrijského mnicha.“ Amun totiž až do stáří vytrval jako asketa. Ale vzdálenost od Nitrie k hoře, kde žil Antonín, byla třicet dní cesty. Ti kteří byli s Antonínem a viděli, že se stařec diví, chtěli vědět proč. A tu uslyšeli, že Amun právě zemřel. I oni ho znali, poněvadž tam často pobýval a skrze něj se udála mnohá znamení. Jedno z nich bylo toto:

Kdysi se Amunovi přihodilo, že se potřeboval přepravit přes řeku zvanou Lykos. Byl ale vysoký stav vody. Amun začal prosit Theodora, který byl s ním, aby poodešel dále, aby vzájemně neviděli svou nahotu, když budou přeplavávat řeku. Poté co se Theodor vzdálil, Amun se styděl obna-

¹⁹⁴ Srv. 2 *Král* 1,9.

¹⁹⁵ Srv. 2 *Král* 1,9.

žen sám před sebou. A zatímco bojoval se studem a zne-
pokojoval se, byl nenadále přenesen na druhý břeh. The-
odor, též nábožný muž, když se přiblížil a uviděl, že ho
Amun předběhl a ani trochu se nesmočil ve vodě, prosil
ho, aby mu řekl, jak přeplaval. Když však viděl, že to
Amun nechce říci, objal jeho nohy a počal ho ujišťovat, že
ho nepustí, dokud mu to neřekne. Tehdy Amun vida The-
odorovu neústupnost a taky pro to, že ho přemlouval, zprvu
sám prosil, aby do jeho smrti o tom nikomu nevypravoval
a potom prohlásil, že byl přenesen a postaven na druhý břeh
a vůbec nešel po vodě. Neboť to, co je nemožné vykonat
lidem, je však možno jedinému Pánu a tomu, komu to On
dovolí, jako to dovolil velikému apoštolu Petrovi.¹⁹⁶ Toto
Theodor pověděl po Amunově smrti.

Mniši, kterým Antonín řekl o jeho smrti, si zapamatovali
ten den. A když po třiceti dnech přišli bratři z Nitrie, ze-
ptali se jich a poznali, že Amun zesnul v tentýž den a ho-
dinu, v kterou stařec viděl vznášet se jeho duši. Tito i jiní
lidé se velice divili čistotě Antonínovy duše a tomu, jak
on, ač se nacházel ve vzdálenosti třiceti dní cesty, ihned
na místě poznal a spatřil vznášející se duši.

61. Jeden Amunův dvořan, poté co našel Antonína vně
hory, prosil ho jenom, aby se pomodlil za Polykrateinu z La-
odiceje, obdivuhodnou pannu, oddanou Kristu. Trpěla to-
tiž krutými bolestmi žaludku a břicha a díky mimořádným
asketickým úkonům se celá tělesně roznemohla. Antonín
se pomodlil. Dvořan si zapamatoval den, v který byla mod-
litba přednesena, a když se vrátil do Laodiceje, našel pannu
zdravou. Zeptal se však, kdy a v který den byla z nemoci
vysvobozena, a vyňal listinu, na které si zapsal čas modlitby.

¹⁹⁶ Srv. *Mt* 14,28-29.

A když ona uzdravená odpověděla, sám v týž moment ukázal zápis. A všichni se divili. Poznali, že Bůh ji zbavil soužení v tu chvíli, když se za ni modlil Antonín a vzýval o pomoc Spasitelovu dobrotu.

62. A často předem věděl o těch, kteří k němu za několik dní ba i za měsíc přijdou, a znal také důvod jejich příchodu. Jedni přišli jenom proto, aby ho uviděli, druzí proto, že byli nemocní, a jiní kvůli tomu, že je sužovali démoni. A obtíže cestování si nikdo nepočítal jako břemeno a nelitoval námahy cesty, jelikož se každý vracel s pocitem užitku. Jakmile však měl Antonín podobné vidění a svěřil se s ním, vždy prosil, aby nikdo nežasl nad ním, nýbrž aby obdivoval Boha, který nám lidem daroval schopnost jej poznat podle svých sil.¹⁹⁷

63. A jindy, když zde přistáli mniši z cizích klášterů a přemluvili Antonína, aby vstoupil do jejich lodi a pomodlil se s nimi, on jediný pocítil silný a velmi odpudivý zápach. Ti, kteří byli na lodi, říkali, že je zde ryba a solené maso, které tak zapáchá. Ale Antonín pravil, že ten zápach je jiného druhu. Zatímco ještě mluvil, nějaký mladík, maje v sobě démona, který se dostal na loď dříve než ostatní a skryl se na ní, ihned vykřikl. Démon, když dostal příkaz ve jménu našeho Pána Ježíše Krista, vyšel a nejenže se ten člověk okamžitě uzdravil, ale všichni poznali, že ten zápach pocházel od démona.

64. A jednou zase někdo jiný z urozených lidí přišel k Antonínovi a byl posedlý démonem. Ten běs byl velice krutý. Tento člověk, jím posedlý, nevěděl, že ho přivedli k Antonínovi a že pojídal výkaly svého těla. Ti, kdo jej dovedli, žádali Antonína, aby se nad ním pomodlil. Antonín se ze soucitu

¹⁹⁷ Srv. *Gal* 4,9.

k mladíčkovi modlil a celou noc s ním probděl. Na úsvitu se chlapec náhle vrhl na Antonína a povalil ho na zem. Když se však ti, kteří s ním přišli, za to rozhořčovali, Antonín jim řekl: „Nehněvejte se na mladíčka! Není vinen on, ale démon, který v něm přebývá. Jakmile mu byl udělen zákaz a bylo mu přikázáno, aby šel do pustých míst,¹⁹⁸ rozzuřil se a toto s ním učinil. Proto chvalte Pána!¹⁹⁹ Protože tato chlapcova snaha vrhnout se na mne byla pro vás znamením, že démon vyšel.“ Ještě když Antonín mluvil, mladík se tehdy uzdravil²⁰⁰ a nakonec, jsa přiveden k rozumu, poznal, kde se nalézá. Přivítal starce a vzdával Bohu chválu.²⁰¹

65. Přemnozí mniši shodně a stejně vypovídali a Antonín vykonal ještě mnoho jiného, tomu podobného. Ale to ještě není až tak zázračné, jako to následující, co se skutečně zdá být přezázračným činem.

Jednou před jídlem, okolo deváté hodiny, Antonín ustal a pomodlil se. Tu v sobě pociťoval, že je v mysli uchvácen; ale co bylo ještě úžasnějšího: viděl sám sebe, jako by byl mimo své tělo, a kdosi, jakoby nějaká osoba, ho vodil ve vzduchu, kde však stály nějaké zasmušilé a hrozné tváře, jež mu chtěly zatarasit cestu ke vchodu. Jen co se Antonínovi průvodci postavili na odpor, tamti hned požadovali vyúčtování, jestli se Antonín nepodvolí před nimi se zodpovídat. Proto chtěli vydat počet hříchů od jeho narození. Ale Antonínův doprovod tomu zabránil a všichni pravili: „Co bylo od jeho narození, to Bůh smazal. Vedte účty od

¹⁹⁸ Srv. *Lk* 11,24.

¹⁹⁹ Srv. *1 Kor* 6,20.

²⁰⁰ Srv. *Jan* 5,9.

²⁰¹ Srv. *Sk* 27,35; 28,15.

doby, kdy se stal mnichem a udělal slib Bohu.“ Poté, co ho žalobci nemohli usvědčit, měl cestu volnou a bez překážek. A pojednou viděl, že se jakoby navrácí, přišel k sobě a opět se stal dřívějším Antonínem. V tom čase zapomněl jíst a zbytek dne a celou noc vzdychal a modlil se, poněvadž byl překvapen, vida, s kolika četnými nepřáteli máme bojovat a s jakými nesnázemi musí člověk chodit ve vzduchu. Tentokrát si vzpomněl, že právě v tom smyslu řekl apoštol: „... pod vlivem ducha, který vládne a svou moc vykonává v ovzduší.“²⁰² Jelikož nepřítel v ovzduší má moc bojovat s těmi, kdo se procházejí a pokoušejí se jim zahradit cestu. Proto tím spíše radil i apoštol Pavel: „Proto vezměte na sebe plnou Boží výzbroj. Jen tak budete moci odolat, až bude zle, všecko překonat a obstát.“²⁰³ Aby „protivník nemohl říci nic špatného a byl zahanben“.²⁰⁴ Ale my, když toto slyšíme, vzpomínáme si na slova apoštola, který pravil: „Nevím, zdali byl v těle, nevím, zdali byl mimo tělo. To ví Bůh.“²⁰⁵ Ovšem Pavel byl unesen do třetího nebe, „uslyšel nevy-slovitelná slova“²⁰⁶ a sestoupil dolů. Jenže Antonín viděl sebe, jak se prochází ve vzduchu a bojuje tam, dokud nebyl volný.

66. Antonín měl ještě toto charisma. V době svého pobytu v samotě na hoře,²⁰⁷ když si občas položil nějakou otázku, začal žasnout - to bylo z Boží Prozřetelnosti - a v čase modlitby se mu o tom dostalo zjevení, jak je psáno, „blaže-

²⁰² Ef 2,2.

²⁰³ Ef 6,13.

²⁰⁴ Tit 2,8.

²⁰⁵ 2 Kor 12,2-4.

²⁰⁶ Srv. 2 Kor 12,2-4.

²⁰⁷ Srv. 2 Král 1,9.

ný byl vyučován Bohem²⁰⁸. Tak jednou vedl rozhovor s příchozími o stavu duše po smrti a o tom, kde bude místo jejího přebývání. Následující noc ho někdo shora volá: „Antoníne, vstaň, vyjdi a viz!“ Antonín vyšel (neboť věděl, koho je třeba poslouchat), a když zdvihl zrak, uzřel, že tam stojí kdosi vysoký, šeredný a ohromný a dotýká se hlavou oblaků. A že vystupují ještě jacísi okřídleni a první natahuje k poslednímu ruce a zahrazují nad ním cestu. Druzí přes něj přelétávají a míjejí ho. A již se bezpečně vznášejí nahoru. Při těchto posledních velikán skřípal zuby²⁰⁹ a z těch, kteří padali dolů, se radoval. V tom Antonínovi říká hlas: „Pochop, co jsi viděl.“²¹⁰ Tehdy porozuměl²¹¹ a pochopil, co to je přechod duší a že stojící velikán je nepřítel, jenž věrným závidí, a ty, kteří se dostali do jeho moci, zadržuje a brání jim jít dál. Ale nemůže zadržet ty, kteří se mu neklanějí, poněvadž oni procházejí výš než on. Když toto uviděl, přijal tuto vizi jakoby napomenutí sebe a začal vynakládat ještě větší úsilí, aby dennodenně pokročil v dřívějších asketických cvičeních.²¹² Ale o takových to viděních Antonín nerad hovořil. Avšak když lidé kolem něj viděli, že se modlí déle než obyčejně a vypadá udiveně, ptali se ho a obtěžovali jej svými otázkami. A tak byl přinucen říci jim to jako otec, který nemůže před dětmi nic skrýt. Přitom soudil, že jeho svědomí zůstane čisté,²¹³ ale jim jeho vyprávění prospěje, když poznají, že askeze přináší dobré plody a vize nezřídka bývají útěchou v námahách.

²⁰⁸ Srv. *Iz* 54,13; *Jer* 31,33-34; *Jan* 6,45; *1 Sol* 4,9.

²⁰⁹ Srv. *Mk* 9,18.

²¹⁰ Srv. *Dan* 9,23.

²¹¹ Srv. *Lk* 24,31.

²¹² Srv. *Flp* 3,13.

²¹³ Srv. *1 Tím* 3,9; *2 Tím* 1,3.

67. Antonín byl trpělivý a měl pokornou duši. Při vši své duchovní výšce si mimořádně vážil církevních zákonů a každému duchovnímu byl připraven²¹⁴ dát přednost před sebou. Nestyděl se sklonit hlavu před biskupy a kněžími. Jestliže k němu přišel nějaký diákon kvůli svému užitku, rozmlouval s ním sice v jeho prospěch, ale dokončení modlitby ponechal diákonovi. Nestyděl se ani sám se učit. Nežádka se ptal a přál si slyšet ty, kteří s ním bydleli. Zjišťoval, že i jemu samému to prospěje, řekne-li někdo něco užitečného. I jeho tvář se skvěla velikou a neobyčejnou krásou. Antonín ale obdržel od Spasitele i další podivuhodný dar. Býval obklopen mnoha mnichy, a když ho chtěl někdo, kdo ho dřív neznal, vidět, tu onen prosebník minul druhé a ihned k němu přišel, jako by byl přitahován jeho pohledem. Od druhých se však Antonín nelišil ani výškou ani váhou,²¹⁵ leč bezúhonností a čistotou duše. Když byla duše tichá, i vnější smysly zůstávaly klidné. Ovšem od duchovní radosti měl i veselý obličej a po tělesných cvičeních bylo možno cítit a poznat duševní mír podle toho, jak je psáno: „Radostným srdcem zkrásní tvář, kdežto trápení srdce ubíjí ducha.“²¹⁶ Tak Jákob poznal, že Lában zamýšlí zlo, a řekl svým ženám: „Vidím na vašem otci, že se ke mně nemá jako dřív.“²¹⁷ Podobně i Samuel poznal Davida, protože měl „krásné oči“²¹⁸ a „zuby bílé jako mléko“.²¹⁹ Takto poznávali i Antonína, poněvadž při duševním klidu se nikdy nevzrušoval a v radostném stavu duše nikdy nebyl zamračen.

²¹⁴ Srv. Řím 12,10.

²¹⁵ Srv. 1 Sam 16,7.

²¹⁶ Př 15,13.

²¹⁷ Gn 31,5.

²¹⁸ Srv 1 Sam 16,12; 17,42.

²¹⁹ Srv. Gn 49,12.

68. Jeho víra byla obdivuhodná. Nikdy se nestýkal s rozkolníky - meletiany, protože znal z dřívějšíka jejich špatnost a odpadlictví. Přátelsky nebesedoval ani s manichejci nebo jinými heretiky, snad jen pro poučení, aby se obrátili k (pravé) zbožnosti. Sám tak smýšlel a také druhým to vštěpoval, že přátelství a rozhovor s kacíři škodí a ničí duši. Štítil se také ariánské hereze a každému zakazoval sblížovat se s ariány, aby od nich nechytil jejich nepravou víru. Když k němu přišli někteří z ariánů, vyptával se jich, a když se dozvěděl, že jsou bezbožní, vyhnal je z hory, říkáje, že jejich řeči jsou horší než hadí jed.

69. Jednou rozšířili ariáni klamnou zprávu, že i Antonín myslí stejně jako oni. Tehdy se rozhořčil proti nim a nahněval se. A tak na prosbu biskupů a všech bratří sestoupil z hory a přišel do Alexandrie. Odsoudil ariány se slovy, že ariánství je poslední hereze a předchůdce Antikrista. Lid dále poučoval, že Syn Boží není tvor, ani nebyl zrozen, ale že je Věčné Slovo a Moudrost Otcovy podstaty. A proto je bezbožné říkat (o Synu): „Byl čas, že nebyl.“ Slovo totiž vždy bylo od věčnosti spolu s Otcem.²²⁰ Proto se vůbec nestýkejte s bezbožnými ariány. Poněvadž jak mohou spolu žít světlo a tma?²²¹ Vy jste sice zbožní křesťané, leč oni nazývají Syna tvorem z Otce, a tím Boží Slovo nijak neodlišují od pronárodů, „sloužíce tvoru více než Bohu Stvořiteli“.²²² Věřte však, že Stvořitele a Boha světa, „skrže něhož všechno je stvořeno“, počítají mezi stvořené bytosti.

70. Všechnen lid se radoval, když slyšel, že tento muž proklíná herezi, která bojuje proti Kristu. Všichni z města

²²⁰ Srv. *Jan* 1,1.

²²¹ Srv. *2 Kor* 6,14.

²²² Srv. *Řím* 1,25.

přiběhli, aby Antonína uviděli. Rovněž pohané a jejich tzv. kněží přišli do Hospodinova chrámu a pravili: „Přejeme si užít Božího člověka.“ Neboť ho tak všichni nazývali. I tady Bůh skrze něj osvobodil mnohé od démonů a vyléčil choromyslné. Také mnozí pohané toužili se alespoň dotknout starce a věřili, že to bude s užitkem. A opravdu se v těch několika málo dnech obrátilo na křesťanství tolik lidí, kolik se jich v jiných dobách obracelo během celého roku. Jiní si mysleli, že shluknutí lidu ho zneklidní, a proto od něho odháněli všechny příchozí. Antonín nikterak neznepokojen jim řekl: „Počet příchozích není větší než počet démonů, s nimiž vedu boj na hoře.“

71. Když Antonín odcházel a my jsme ho vyprovázeli, tenkrát jedna žena, jen co jsme došli k městským branám, za námi vykřikla: „Zastav se, Boží člověče! Moji dceru krutě mučí démon. Stůj, úpěnlivě tě prosím, abych ještě já při tom spěchu neutrpěla neštěstí!“ Stařec to uslyšel, chvílku ho prosili a potom se ochotně zastavil. Brzy nato k němu žena přistoupila, a tu byla její dcera vržena na zem. Ale Antonín se pomodlil, vzýval Kristovo jméno a tehdy dívka vstala zdravá. Vyšel z ní totiž nečistý duch. Matka velebila Boha a všichni mu vzdávali díky. Sám Antonín se radoval a vracel se na horu jako do svého vlastního domu.

72. Byl velice rozumný, a co bylo zajímavé, neučil se číst a psát, a přece to byl člověk bystrého a pronikavého ducha. Jednou k němu přišli dva pohanští filosofové a domnívali se, že mohou Antonína zkoušet. On byl pod horou. Z jejich tváří pochopil, co jsou za lidi, vyšel k nim a řekl jim prostřednictvím tlumočnicka: „Proč se tolik vzrušujete, vy filosofové, pro člověka hloupého?“ Když však odpověděli, že Antonín není úplně hloupý, ale naopak velmi rozumný, pokračoval: „Pokud jste šli k člověku hloupému, je vaše

námaha nadarmo. Jestli mne ale pokládáte za rozumného, buďte takovými jako já,²²³ jelikož dobré je třeba napodobovat.²²⁴ Jestli jste přišli ke mně, buďte takovými jako já, a já jsem křesťan.“ Filosofové odešli s údivem. Viděli, že i démoni se Antonína bojí.

73. Když se s ním setkali mimo horu ještě jiní, podobní těm filosofům, a mysleli si, že se mu vysmějí proto, že neumí číst a psát, tu se jich Antonín zeptal: „Co řeknete na tohle? Co bylo první: rozum nebo písmena? A co je příčinou čeho? Rozum písmen nebo písmena rozumu?“ Když odpověděli, že rozum je prvotní a vynalezl písmena, Antonín pravil: „Takže kdo má zdravý rozum, nepotřebuje písmena.“ Tato odpověď porazila filosofy a vůbec všechny, kteří u něho byli. Odešli a divili se, že v neučeném našli takový důvtip. Neboť Antonín neměl hrubé mravy, ač vyrostl a zestárl na hoře, ale naopak byl milý a společenský. Jeho slovo bylo okořeněné Boží solí,²²⁵ a proto k němu nikdo nepocítoval nenávisť, ale všichni, kdo k němu přicházeli, se u něho radovali.

74. A skutečně. Přišlo k němu ještě několik pohanů, kteří se považovali za mudrce a žádali ho promluvit o naší víře v Krista. Měli ovšem v úmyslu pustit se do výkladu o hlásání Božího kříže, aby se posmívali. Tenkrát Antonín chvíli mlčel, zprvu je litoval v jejich bezbožnosti a pak jim řekl přes tlumočníka, který věrně přeložil jeho slova: „Co je lepší: vyznávat kříž nebo tzv. bohům u vás připisovat smilstvo a vraždy dětí? U nás totiž je důkaz statečnosti svědectvím a poznáním pohrdání smrtí, ale čemu učíte vy, to je vášeň

²²³ Srv. *Gal* 4,12.

²²⁴ Srv. *3 Jan* 1,11.

²²⁵ Srv. *Kol* 4,6.

prostopášnosti. A co je lepší: říci, že Slovo Boží se nezměnilo, ale jest jedno? A pro spásu a dobro lidí vzalo na sebe lidské tělo, aby se připojilo k lidskému rodu a aby dalo lidem účast na božské a duchovní přirozenosti?²²⁶ Anebo Boha připodobnit něčemu, co je bezdůvodné,²²⁷ a potom zbožňovat čtvernožce, plazy a lidské modly?²²⁸ Totiž takové jsou posvátné předměty vašich mudrců! Jak to, že se odvažujete se nám posmívat, když říkáme, že se Kristus stal člověkem, když sami definujete duši jako nebeskou a tvrdíte, že bloudí a že padá z nebe a spojuje se s tělem? A kdyby alespoň přecházela a padala do lidského těla, a ne do čtvernožců a plazů!²²⁹ Naše víra mluví o Kristově příchodu, který spasí lidi, vy však bloudíte, protože vykládáte, že duše nebyla stvořena. My známe všemohoucnost Prozřetelnosti a její lásku k lidem, poněvadž ani toto „nebylo nemožné Bohu“.²³⁰ Vy však nazýváte duši obrazem pomazaného rozumu a připsujete jí, že padá, a bájíte o ní, že se převrací, a nakonec z příčiny převratnosti duše připouštíte, že i sám rozum se prostřednictvím duše mění. Neboť jaký je obraz, takový je nutně i ten, čím je to obraz. Jestliže takto uvažujete o rozumu, pomyslete, zda netupíte Otce tohoto rozumu.“

75. „A mluvíte-li o kříži, co řeknete, že je lepší: vzít kříž za úkladné nepravosti, které jsme způsobili, a ani dost málo se neděsit přivolané smrti - anebo skládat básně o putování Osirise a Isidy, o úkladech Tyfonových, o útěku Kronové a bájít o pohlcování dětí a o otcovrazech? Vždyť toto jsou

²²⁶ Srv. 2 Petr 1,4.

²²⁷ Srv. Sk 17,29.

²²⁸ Srv. Řím 1,23.

²²⁹ Srv. Řím 1,23.

²³⁰ Srv. Mk 10,27; Lk 18,27.

vaše moudrosti. Proč však když se posmíváte kříži, neobdivujete zmrtvýchvstání?²³¹ Neboť ti, co řekli jedno, napsali i druhé. Nebo proč když vzpomínáte kříž, mlčíte o vzkříšených mrtvolách, o slepících, kteří prohlédli, o vyléčených zesláblých, o očistěných malomocných, o chození po moři a o jiných znameních a zázracích, jež ukazují, že Kristus je nejen člověk, ale i Bůh?“

„Mně se zdá, že jste velice nespravedliví sami k sobě a správně jste nečetli naše Písma, ale čtete je a uvidíte, že ta díla, která učinil Kristus, ukazují, že je Bůh, který přišel pro spásu lidí.“

76. „Povězte však i vy nám vaše poznatky. Co můžete říci o nerozumných bytostech kromě toho, že nemají rozum a jsou divoké? Pokud ale, jak slyším, si chcete vymýšlet, co u vás bájíte, a únosem Proserpiny obrazně vykládáte zemi, kulhavostí Hefaista oheň, Hérou vzduch, Apollónem slunce, Artemidou měsíc a Poseidonem moře, přesto neuctíváte samotného Boha, ale sloužíte mimo Něj, Stvořitele všeho tvorstva.²³² Neboť jestliže jste složili podobné básně z toho důvodu, že stvoření je krásné, bylo třeba se tvorstvu obdivovat, ale ne je činit bohy, abyste neprokazovali úctu, která náleží Stvořiteli, stvořeným věcem. Vždyť úcta patří staviteli, který postavil dům. Nebo by měl snad stavitel vzdávat čest domu?²³³ Či se má prokazovat úcta, jež náleží vojevůdci, vojínovi? Co na to řeknete? Z čeho bychom mohli poznat, jestli opravdu má být kříž hoden posměchu?“

77. Když byli na rozpacích a nevěděli kudy kam, Antonín se usmál a řekl ještě přes tlumočnicka: „To se na první pohled jeví být zřejmé, ale i když se opíráte více o důkaz

²³¹ Srv. *Sk* 17,32.

²³² Srv. *Řím* 1,25.

²³³ Srv. *Žid* 3,3-4.

z rozumu a máte takovou schopnost, potřebujete, aby také naše zbožnost nebyla bez rozumu. Tohle mi řekněte především: jakým způsobem se získává přesné poznání o věcech a zejména poznání Boha? Skrze rozumový důkaz nebo prostřednictvím účinnosti víry?²³⁴ A co bylo první: účinná víra nebo rozumové svědectví? Když ovšem odpověděli, že starší je síla víry a že právě ona je přesné poznání, tehdy pravil Antonín: „Dobře to říkáte.²³⁵ Víra pochází ze stavu duše, ale dialektika je dovednost těch, kteří ji sestavili. Protože v kom je síla víry, u toho jsou brzy zbytečné i slovní důkazy. Neboť co my pochopíme vírou, na to se vy ptáte ozbrojeni rozumem a často nejste schopni vyjádřit slovem to, co my jasně chápeme. A proto účinnost víry je lepší a pevnější než vaše sofistické sylogismy.“

78. „Tedy my jako křesťané máme tajemství ne ‚ve slovní moudrosti pohanů‘,²³⁶ ale ‚v síle víry‘,²³⁷ kterou nám v Ježíši Kristu poskytl Bůh. A že je to pravda, hle, my, kteří se neučíme písmena, věříme v Boha a poznáváme ho ‚skrze to, co bylo stvořeno‘,²³⁸ a ve všem vidíme jeho Prozřetelnost. A působivá je naše víra, neboť my se nyní utvrzujeme ve víře v Krista, ale vy v sofistických hádkách o slova, a vaše modly teď už nedělají zázraky, ale naše víra se šíří všude. Vy svými sylogismy a sofistmaty nepřivedete nikoho z křesťanů k pohanství, ale když my učíme víře v Krista, odvracíme vaše lidi od bázně před bohy, aby všichni poznali, že Kristus je Bůh a Boží Syn. Vy svým krasořečněním nemůžete zabránit Kristovu učení, ale my jménem ukřižovaného

²³⁴ Srv. *Gal* 5,6; *Kol* 2,12.

²³⁵ Srv. *Lk* 20,39; *Jan* 13,13.

²³⁶ Srv. *1 Kor* 1,17.

²³⁷ Srv. *Řím* 4,20; *1 Kor* 2,5.

²³⁸ Srv. *Řím* 1,20.

Krista pronásledujeme všechny démony, kterých se vy děsíte jako bohů. A kde je znamení kříže, tam ztrácí sílu magie a nic nepomůže užívání kouzelných prostředků.“

79. „Povězte tedy, kde je nyní vaše věšteství? Kde jsou egyptská zaříkávání?²³⁹ Kde jsou vidiny mágů? Kdy se to vše zastavilo a ztratilo sílu? Nebylo to snad tehdy, když se objevil Kristův kříž? Je tedy on hoden posměchu, nebo je směšnější to, co je jím pošlapáno a usvědčeno z nezuživosti? Je totiž obdivuhodné, že vaše víra nikdy nebyla pronásledována a měššší lidé ji ctili, ovšem Kristovi vyznavači jsou pronásledováni, a přece naše víra více než ta vaše kvete a šíří se. Vaše víra, ač je vychvalována a daleko proslulá, hyne, ale Kristova víra a učení, kterému se vysmíváte a králové je často pronásledují, sami sebou naplnili svět. Kdy zazářilo takové poznání Boha? Kdy se objevily v takové síle zdrženlivost a ctnost panenství? A kdy lidé v takové míře začali pohrdat smrtí? Nebylo to snad tenkrát, když se ukázal Kristův kříž? Pochybuje snad někdo o tom, vida mučedníky pro Krista, kterak zachovávají čistotu a neposkvrněnost svých těl?“

80. „A svědectví je dost pro argumenty, že víra v Krista je jediná pravá bohopocta. Dosud ještě nemáte víru, když hledáte sylogismy ze slov. Ale my, jak řekl náš učitel, „mluvení a kázání nezáleželo v přemlouvavých slovech moudrosti“,²⁴⁰ hledáme důvod a jasně přesvědčujeme vírou, která předchází myšlenkovou konstrukci rozumu. Hle, i tady se nacházejí ti, které trýzní démoni.“ Někteří z příchozích byli totiž sužováni démony. A když je přivedl doprostřed, řekl: „Očistěte je vy svými sylogismy a jakýmkoliv uměním nebo

²³⁹ Srv. Ex 7,11; 7,22.

²⁴⁰ 1 Kor 2,4.

magií a vzývejte své modly. Jestli to nemůžete, přestaňte proti nám bojovat a uvidíte sílu Kristova kříže.“ Když to řekl, začal vzývat Kristovo jméno, podruhé a potřetí vtiskl na trpící pečeť znamení kříže a oni se najednou zvedli neporušení, měli zdravý rozum a nakonec vzdávali Pánu díky. A tu se filosofové divili a skutečně žasli nad inteligencí onoho muže a nad zázrakem, který vykonal. Ale Antonín jim pravil: „Co se tomu divíte? Neděláme to my, ale tvoří to Kristus skrze ty, kteří v něho věří. Pročež i vy uvěřte. ‚Budte jako my.²⁴¹ Potom uvidíte, že u nás není umění slov, ale víra, činná skrze Kristovu lásku.²⁴² Kdybyste měli i vy tuto víru, nehledali byste slovní důkazy, ale uznali byste za soběstačnou víru v Krista.“ Toto jsou Antonínovy výroky. Oni odcházeli s úžasem, líbali ho a poznávali, že u něj získali užitek.

81. Pověst o Antonínovi došla až ke králi. Když to slyšeli, napsali mu Konstantin Augustus a jeho synové, Konstancius a Konstans jako otci a přáli si od něho dostat odpověď. Ale pro Antonína neznamenalý mnoho ani královské dopisy. Nevzrušily ho tyto listy a zůstal takovým, jakým byl předtím, nežli mu psali králové. A když mu ty dopisy přinesli, svolal mnichy a řekl: „Nedivte se, jestliže vám píše král, vždyť je to taky člověk, ale žasněte spíš nad tím, že Bůh napsal lidem zákon a promluvil k ním skrze svého vlastního Syna.“²⁴³ Proto Antonín zamýšlel nepřijímat psaní se slovy, že neví, co na ně odpovědět. Ale mniši se domnívali, že ti králové jsou křesťané a mohou být pohoršeni, jestli ty dopisy budou odhozeny. Z toho důvodu dovolil je přečíst. Odpově-

²⁴¹ Srv. *Gal* 4,12.

²⁴² Srv. *Gal* 5,6.

²⁴³ Srv. *Žid* 1,2.

děl na ta psaní a chválil je, že se klanějí Kristu, a dal jim spasitelná naučení, aby si vysoko necenili přítomnosti, ale pamatovali více na budoucí soud, a aby věděli, že Kristus je jediný, pravý a věčný král. Také je prosil, aby lidi milovali, pečovali o pravdu a o chudé. Oni s radostí přijali jeho dopis. Takto byl u všech oblíben a všichni toužili mít ho za otce.

82. Tak jej tedy poznávali a takové dával odpovědi přichozím. Pak se vždy znovu vracel do nitra hory. Stávalo se, že ať seděl nebo chodil s přichozími, upadal v mlčení, jak je napsáno v knize Daniel,²⁴⁴ a teprve po nějaké chvíli pokračoval ve své rozmluvě s bratřími, kteří byli u něho. A oni se dohadovali, jaké měl asi vidění. Protože často, když pobýval na hoře, viděl, co se událo v Egyptě, a vykládal to biskupu Serapionovi, který byl v tu dobu u Antonína a viděl ho cele pohrouženého ve vidění.

Kdysi seděl a zabýval se manuální prací, když najednou upadl jakoby do extáze a během zjevení silně vzdychal. Potom se po nějaké době obrátil k těm, kteří byli u něho, vzdychl a třásl se na celém těle. Začal se modlit, klekl si a dlouho zůstal v této poloze. A když vstal, počal stařec plakat. Přítomní se též roztrásli a velmi se báli. Pak projevili přání poznat jeho vidění a tak dlouho na něj prosbami naléhali, dokud ho nedonutili, aby to řekl. Velice vzdychl: „Ach děti,“ pravil, „je lepší zemřít, dokud se vidění nenaplnilo.“ Když se ale znovu vyptávali, tu zalit slzami řekl: „Hněv postihne církve, bude vydána lidem, kteří se podobají nerozumnému dobytku, neboť jsem viděl²⁴⁵ stůl Páně a kolem dokola odevšad stáli mezci, kteří do něj nohama kopali, jak to obvykle dělávají zvířata, která nepřistojně skáčou a ko-

²⁴⁴ Srv. *Dan* 4,16.

²⁴⁵ Srv. *Mt* 17,22; *Lk* 9,44.

pou. Ovšem vy jste si všimli toho,“ pokračoval, „že jsem vzdychal. To proto, že jsem slyšel hlas, který říkal: ‚Bude poskvrněn můj oltář.‘“²⁴⁶

Toto stařec viděl. A po dvou letech k nám vpadli ariáni, rozkrádali kostely, násilím si brali kostelní náčiní a nutili pohany, aby ho vynášeli. Pohané museli zanechat své práce a jít do shromáždění ariánů, kde oni v přítomnosti pohanů dělali na svatých stolech, co chtěli.²⁴⁷ Tenkrát jsme vše pochopili, že kopáním mezků bylo Antonínovi pravdivě ukázáno to, co teď ariáni nerozumně dělají jako dobytek. Poté, co zahlédl toto zjevení, těšil ty, kteří s ním byli, slovy: „Nemalomyslňte, děti.“²⁴⁸ Jako se totiž Pán rozhněval, tak opět uzdraví.²⁴⁹ A církev se brzy znovu zaskvěje krásou a vzplane její obvyklá svatozář. Potom uvidíte, že pronásledování zase nabudou sil, bezbožnost se opět vzdálí do svých doupat a zbožná víra bude všude volně hlásána s veškerou svobodou. Pouze se neposkvrňujte sami s ariány, protože to není učení apoštolů, leč démonů²⁵⁰ a jejich ‚otce ďábla‘.²⁵¹ Je to spíše nerozumné a neplodné, bez pravého smyslu ‚jako mezci bez rozumu‘.²⁵²

83. Takové byly Antonínovy skutky. A nemusíme být v pokušení nevěřit, že tolik zázraků vykonala lidská bytost. Vždyť Spasitel dal slib: „Budete-li mít víru jako hořčičné zrnko a řeknete této hoře: ‚Přesuň se odtud tam!‘ a přesune se; a nic vám nebude nemožné.“²⁵³ A ještě: „Amen, amen,

²⁴⁶ Srv. Mal 1,7.

²⁴⁷ Srv. Mt 17,12.

²⁴⁸ Srv. Kol 3,21.

²⁴⁹ Srv. Job 5,18.

²⁵⁰ Srv. 1 Tím 4,1.

²⁵¹ Srv. Jan 8,44.

²⁵² Srv. Žl 31,9.

²⁵³ Mt 17,20.

pravím vám: O cokoli budete prosit Otce ve jménu mém, dá vám... Proste, a dostanete...²⁵⁴ Sám Spasitel praví učedníkům a všem, kteří v něho věří: „Uzdravujte nemocné, ...vyhánějte zlé duchy. Zadarmo jste dostali, zadarmo dávejte.“²⁵⁵

84. Antonín léčil, ale ne rozkazováním, nýbrž modlitbou a vzýváním Kristova jména. Chtěl, aby všichni věděli, že to nekoná on, nýbrž Bůh prostřednictvím něho zjevuje svoji lásku k lidem a uzdravuje trpící. Antonín se jenom modlil a cvičil v askezi a kvůli tomu sídlil na hoře.²⁵⁶ Býval potěšen viděním božích věcí a rmoutil se nad tím, že ho mnozí znepekují a že je vytahován na povrch hory. Také mnoho soudců jej prosilo, aby sešel z hory, a odvolávali se na to, že je pro ně nemožné, aby šli za ním s obžalovanými. Usilovali o to však také proto, aby ho uviděli. Proto se tomu Antonín vyhýbal a odmítal k nim chodit, ale oni na tom trvali a také obviněné posílali dopředu v doprovodu vojácků, aby alespoň kvůli nim Antonín sestoupil. Jsa tedy nucen nevyhnutelností a vida jejich nářky, vyšel ven na horu. A všechna jeho námaha bývala ku prospěchu. Již jen jeho příchod sloužil mnohým k užítku a ke šlechetnosti. I soudcům dával prospěšné rady, aby dávali přednost především spravedlnosti, báli se Boha a uvědomovali si, že „jak soudíte, budete sami souzeni“.²⁵⁷ Nicméně více miloval pobyt v hoře.

85. Jednou, když ho přemluvili, aby sestoupil z hory k nuzným a dlouho o to žádal jeden vojevůdce, Antonín přišel

²⁵⁴ Jan 16,23-24.

²⁵⁵ Mt 10,8.

²⁵⁶ Srv. 2 Kol 1,9.

²⁵⁷ Mt 7,2.

a krátce pohovořil o tom, co je nutné ke spáse, a o potřebách mužných, a potom prospíchal, aby se vrátil zpět. Když ale zmíněný náčelník začal prosit, aby posečkal, pravil, že s nimi nemůže déle zůstat, a přesvědčil o tom velitele vojáků tímto duchaplným přirovnáním: „Jako umírají ryby, když zůstávají dlouho na souši, tak i mniši, když se zdržují s vámi a tráví čas ve vaší společnosti, slábnou. Proto jako ryba nutně spěchá do moře, tak je nezbytné i pro nás prospíchat do hory, abychom když jsme s vámi, nezapomněli na Toho, kdo je uvnitř.“ Když tohle náčelník uslyšel a s ním mnozí další, udiveně pravil, že „vpravdě toto je sluha Boží.²⁵⁸ Neboť kde by se u člověka nevzdělaného²⁵⁹ vzalo tolik rozumu, kdyby ho nemiloval Bůh?“

86. Jistý velitel, jménem Balakios, krutě pronásledoval nás křesťany z horlivosti ke zlořečeným ariánům. Byl tak bezcitný, že bil panny a obnažoval a bičoval mnichy. Antonín k němu poslal a napsal mu dopis asi tohoto znění: „Vidím, jak na tebe přichází Boží hněv. Přestaň pronásledovat křesťany, jinak hněv stihne tebe, neboť je již připraven tě porazit.“ Balakios se rozesmál, hodil list na zem a poplival ho. Ty, kteří jej přinesli, urazil a rozkázal, aby sdělili Antonínovi následující: „Když se staráš o mnichy, přijdu i na tebe.“ Ale neuplynulo ani pět dní a už ho postihl Boží hněv. Balakios s Nestoriem, egyptským knížetem, se odebral na první nocleh do části města Alexandrie, jež se jmenovala Chairea. Oba jeli na koních, kteří patřili Balakiovi. Byli to nejkliďnější koně ze všech, které si držel. Ovšem nedorazili ještě do města, když si koně začali podle zvyku hrát mezi sebou a nejkliďnější z nich, na kterém jel Nestorius, najednou za-

²⁵⁸ Srv. *Mt* 27,54; *Mk* 15,39.

²⁵⁹ Srv. *Sk* 4,13.

čal Balakia kousat, strhl jej na zem a těžce poranil. Ihned ho sice odnesli do města, ale na třetí den zemřel. Tu se všichni podivili, že se tak rychle splnilo to, co Antonín předpověděl.

87. Takto přiváděl Antonín k rozumu lidi krutého srdce. Jiné přichozí přivedl k takovému pohnutí, že okamžitě zapomínali na soudní procesy a začínali blahorečit ty, kteří se zřekli světského života. Stala-li se některým křivda, Antonín je chránil, že se bylo možno domnívat, že ne oni, ale sám Antonín že trpí. Přitom dovedl tak dokonale prospěšně promlouvat ke každému, že i mnozí od vojska, kteří měli velký nadbytek, složili ze sebe to životní břemeno a stali se nakonec mnichy. Jedním slovem jako lékaře jej Bůh daroval Egyptu. Neboť kdokoli k němu přišel s bolestí, nevracel se snad od něj a neradoval se? Když k němu přišel kdokoliv, kdo proléval slzy za zemřelé, nezanechal tehdy svého pláče? A ten, kdo přišel rozhněvaný, nevyměnil hněv za lásku? Který chudák, jenž za ním přišel, když klesal na mysli, vyslechl ho a pohlédl na něj, nezačal pohrdat bohatstvím a neutěšil se ve své chudobě? Který mnich, upadající stále do nedbalosti, když k němu přišel, nestal se mnohem silnějším? Který mladík, jenž přišel na horu a uviděl Antonína, nezřekl se tehdy požitků a nezačal usilovat o zdrženlivost? Kdo z těch, kteří k němu přišli pokoušeni ďáblem, nenalezli pokoj? Kdo z těch, kteří k němu přišli obtěžováni myšlenkami, nenašli klid v mysli?

88. Velikým plodem Antonínovy askeze bylo i to, že měl, jak jsem podotkl výše, dar rozlišování duchů.²⁶⁰ Poznával jejich hnutí a bylo mu jasné, k čemu míří horlivost a snaha kteréhokoliv ducha. Nejenže ho ďablové nemohli přelstít,

²⁶⁰ Srv. 1 Kor 12,10.

ale on sám učil, co dělají v myšlenkách a jak je nutné jejich úklady odrazit, a vysvětloval i nemohoucnost a zákeřnost jejich jednání. Proto každý od něho odcházel posílen, aby se nebojácně postavil na odpor plánům ďábla a jeho démonů. Kolik panen, které již měly ženichy, když jenom z dálky zahlédly Antonína, zůstaly pro Krista pannami.²⁶¹ Přicházeli za ním i lidé z cizích zemí, a když získali užitek, vraceli se společně s ostatními poté, co se s ním rozloučili jako s otcem. I teď po jeho smrti se všichni stali jakoby sirotky a utěšují se sami jedině vzpomínkou na něj a bedlivě spolu strážejí jeho varování a poučení.

89. A bylo by dobré, abych si já připomněl a vy abyste vyslechlí s láskou, jak tento člověk zemřel. I v tom je nezbytné horlivě ho následovat. Jak měl ve zvyku, navštěvoval mnichy, kteří žili na povrchu hory, a protože byl Prozřetelností předem zpraven o své smrti, pravil bratřím: „Toto je moje poslední návštěva u vás a divil bych se, kdybychom se v tomto životě ještě viděli. Je čas a já mám konečně umřít.“²⁶² Je mi již skoro sto pět let.“ Když to bratři slyšeli, plakali a líbali starce. Ale on, jako by se vracel z ciziny do svého města, vesele s nimi rozprávěl a přikázal jim, aby se namáhali a nemalomyslněli v askezi. Aby žili tak, jako by každý den umírali,²⁶³ a jak bylo výše řečeno, chránili svoji duši nečistých myšlenek, horlivě následovali svaté, nesbližovali se se schismatiky meletíány - znají přece jejich zlou a hanebnou svévoli - a nestýkali se s ariány, protože jejich bezbožnost je každému zřejmá. „A jestli uvidíte, že je podporují soudcové, netrapte se tím, protože to již skončí a jejich moc je smrtelná a slabá. Spíše se sami neposkvřujte těmito

²⁶¹ Srv. 2 Kor 11,2.

²⁶² Srv. 2 Tim 4,6.

²⁶³ Srv. 1 Kor 15,31.

(herezemi), zachovávejte podání otců a především dávejte přednost zbožné víře v našeho Pána Ježíše Krista, které jste se naučili z Písem a v níž jsem vás často napomínal.“

90. Když ale bratři vytrvale prosili, aby u nich zůstal a tam zemřel, on s tím nesouhlasil z mnoha důvodů, které před nimi zamlčel, ale zvláště proto, že egyptané mají takový zvyk, aby dovršili pohřbení těl zemřelých lidí, kterých si vážili, a zvláště svatých mučedníků, ovíjejí je plachtami, nedávají do země, nýbrž pokládají na lůžko, chrání ve svých domech a domnívají se, že tím vzdají úctu zesnulým. Antonín častokrát prosil biskupy, aby to lidem zakázali. Podobně však lidi upozorňoval a plísnil ženy se slovy, že to je nezákonné a úplně bezbožné. Vždyť těla patriarchů a proroků se dosud střeží v hrobkách a také tělo samotného Pána bylo položeno do hrobu²⁶⁴ a přivalený kámen ho skrýval,²⁶⁵ dokud nevstalo (tělo) třetí den. A když to řekl, dokazoval, že nezákonně postupuje ten, kdo těla zemřelých, i svatých, nedá po smrti do země. Neboť totiž které tělo je větší a světlejší než tělo Pánovo?²⁶⁶ Proto mnozí, když to uslyšeli, začali potom těla zesnulých pochovávat do země a vzdávali Pánu díky za to, že byli dobře poučeni.

91. Antonín však znal tento zvyk a obával se, aby takto nezacházeli i s jeho tělem, a sám velmi spěchal. Rozloučil se s mnichy, kteří zůstávali na povrchu hory, a přišel dovnitř hory, kde obyčejně přebýval. Po několika měsících onemocněl. Tehdy svolal ty, kteří s ním bydleli - byli to totiž dva (učedníci), kteří pobývali uvnitř a praktikovali askezi již patnáct let a Antonínovi posluhovali, protože byl už starý - a řekl jim: „Já, jak je psáno, nyní odcházím na cestu

²⁶⁴ Srv. *Jan* 19,41.

²⁶⁵ Srv. *Mt* 27,60; *Mk* 15,46.

²⁶⁶ Srv. *Jan* 13,16; 15,20.

otců.²⁶⁷ Vidím totiž, že mě Bůh zve. Vy ale buďte bdělí a nezničte svoji mnohaletou askezi, ale jako byste byli na počátku, tak se starejte, abyste se uchovali v horlivosti. Znáte zákeřnosti démonů a víte, jak jsou krutí, ale v moci slabí. Proto se jich nebojte, ale spíše vždy rádi spočítejte v Kristu a Jemu věřte. A žijte tak, jako byste každodenně umírali.²⁶⁸ Budte pozorní sami k sobě²⁶⁹ a pamatujte na povzbuzení, která jste slyšeli ode mne. A nemějte žádného společenství s rozkolníky a zvláště ne s kacíři ariány. Vždyť víte, kolik jsem jich vyhnal za jejich boj proti Kristu a rozdílné názory. Pečujte více o to, abyste vždy setrvali ve vzájemné jednotě, ale hlavně s Pánem a potom se svatými, aby vás po smrti přijali ,ve věčné příbytky²⁷⁰ jako přátele a známé.“

„O všem přemýšlejte a toto mějte na mysli.²⁷¹ A jestli máte o mne starost, pamatujte na mne jako na otce a nedopusťte, aby kdokoliv vzal mé tělo do Egypta a odnesl je k sobě domů. Aby se tomu zabránilo, odešel jsem na horu a přišel jsem na toto místo. Víte, jak jsem vždycky odsuzoval ty, kteří takto jednali, a přesvědčoval jsem je, aby od tohoto zvyku upustili. Pohřbete mě, skryjte do země a zachovejte mé přání, aby nikdo neznal ono místo, kde bude mé tělo,²⁷² mimo vás jediných. Já je totiž při vzkříšení z mrtvých obdržím od Spasitele neporušené. Rozdělte si moje roucha a biskupu Atanášovi dejte jeden ovčí kožich a plášť, který je prostřený pode mnou. On mi jej dal nový a u mne zvetšel.

²⁶⁷ Srv. *Joz* 23,14; *1 Král* 2,2.

²⁶⁸ Srv. *1 Kor* 15,31.

²⁶⁹ Srv. *Dt* 4,9.

²⁷⁰ Srv. *Lk* 16,9.

²⁷¹ Srv. *Flp* 2,4; 4,8.

²⁷² Srv. *Gn* 49,29.

A biskupu Serapionovi dejte druhý ovčí kožich a vy si ponechte přikrývku hlavy. A zbytek, synáčkové, uchovejte. Antonín se ubírá dále²⁷³ a již s vámi není.²⁷⁴

92. Když to dopověděl, přítomní ho zlíbali. Antonín natáhl nohy²⁷⁵ a jako by viděl k sobě přicházet přátele, potěšen jejich příchodem (ležel totiž s veselou tváří), „zemřel“²⁷⁶ a „byl připojen ke svým otcům“.²⁷⁷ Oni však, jak jim rozkázal, dokončili pohřeb, ovinuli tělo a pohřbili je do země. A kromě nich dvou dodnes nikdo neví, kde je ono tělo pohřbeno.²⁷⁸ Oba, kteří dostali ovčí kožich blaženého Antonína a jeho obnošený plášť, chrání je jako velikou věc. Vidět ty dary je jakoby spatřit Antonína a nosit je znamená s radostí plnit jeho napomenutí.

²⁷³ Srv. *Jan* 13,1.

²⁷⁴ Srv. *Jan* 17,11.

²⁷⁵ Srv. *Gn* 49,33.

²⁷⁶ Srv. *Gn* 49,33.

²⁷⁷ Srv. *Gn* 49,33; *Sk* 13,36.

²⁷⁸ Srv. *Dt* 34,6.

Doslov k bratrům

93. Takový byl konec Antonínova života na zemi a takový i počátek oné askeze. Ač je toto vyprávění ve srovnání s Antonínovou ctností pranepatrné, i z něho poznáte, jaký byl Antonín boží člověk. Od mladosti až do dospělosti si zachovával horlivou snahu v asketických úkonech. Ani ve stáří se nedal zlákat drahými pokrmy, ani když tělesně onemocněl nezměnil vzhled svého oděvu, a dokonce si ani ve vodě nemyl nohy. Podobně ve všem ostatním setrval v bezúhonnosti. Oči měl dobré a zdravé a dobře viděl.²⁷⁹ Neztratil ani jeden zub, pouze mu v dásních zeslábly, protože byl pokročilého věku.²⁸⁰ I ruce a nohy měl zdravé. Zkrátka zdál se být svěžejší a pevnější než všichni, kteří jedí rozmanitá jídla, myjí se a nosí rozličné oděvy. A všude se o něm mluvilo. Všichni ho obdivovali a také ti, kteří ho nespátřili, jej milovali. A to je znamením ctnosti a přátelství jeho duše s Bohem. Antonín se nestal známým ze spisů, či pro vnější moudrost nebo pro nějakou dovednost, ale skrze jedinou

²⁷⁹ Srv. Dt 34,7.

²⁸⁰ Srv. Dt 34,7.

(pravou) bohopoctu. A nikdo nepopře, že to byl Boží dar. Vždyť jak by došla do Španělska, do Galie, do Říma i do Afriky pověst o člověku, který se skrýval a sídlil na hoře,²⁸¹ kdyby Bůh neučinil své služebníky všude známé? Což to i Antonínovi ještě na počátku neslíbil? Ač oni sami konají vše skrytě a přejí si být neznámými, Pán je všude odhaluje pro všechny jako lampy, aby toto slyšice, poznali, jak je možné vyplnit napsané Boží příkazy, a horlivě se vydali na cestu ctnosti.

94. Proto tedy přečtete tento životopis i jiným bratřím, necht' poznají, jaký musí být mnišský život, a ať se přesvědčí, že náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus oslavuje ty, kteří mu až do konce slouží a Ježí²⁸² oslavují. A nejen že je uvádí do nebeského království, ale i ty, jež se skrývají a milují život v samotě, činí všude známými a slavnými pro jejich ctnosti a ku prospěchu druhým.

Jestliže však to žádá nouze, přečtete to i pohanům, aby alespoň takto poznali, že náš Pán Ježíš Kristus je nejenom Bůh a Syn Boží, ale že křesťané, kteří mu upřímně slouží a zbožně v Něj věří, nejen že ďábly, které pohané pokládají za bohy, usvědčují z bezbožnosti, nýbrž je jako svůdce a příčinu lidského úpadku²⁸³ pošlapávají a zahánějí.

V Kristu Ježíši našem Pánu, „kterému buď sláva na věky věků. Amen.“²⁸⁴

²⁸¹ Srv. 2 Král 1,9.

²⁸² Srv. 1 Sam 2,30.

²⁸³ Srv. 1 Tim 4,1; Jan 14,6.

²⁸⁴ Srv. Gal 1,5; Žid 13,21; Řím 16,27.

Ediční poznámka

Překlad začal vznikat jako seminární práce posluchačů patrologie na Cyrilo-metodějské teologické fakultě v Olomouci. Vycházelo se z řeckého textu vydaného G. J. M. Bartelinkem v *Sources chrétiennes* 400 (Cerf, Paris 1994), z latinské verze Evagriovy v PG 26 a překladů francouzského, anglického a českého. Překladatelská práce sloužila spíše jako úvod do řeckého myšlení Atanášova a do světa překládání patristických textů. Na překladu se pod vedením Václava Ventury spolupodíleli: Petr Boháčik, Jakub Doležel, Vít Gilík, Pavel Kopeček, Michael Macek, Jiří Pijáček, Jan Smejkal, Lumír Tkáč, Petr Wnuk a Leo Zerhau (odst. 1-7, 10, 11, 13, 15-25, 30-34). Větší a podstatnou část přeložila dominikánská teoložka sestra Edita Mendelová (odst. 8, 9, 12, 14, 26-29, 31-94).

Biblické překlady knih Nového zákona jsou převzaty z textů užívaných v českých liturgických knihách (Česká liturgická komise, Praha 1989), překlady knih Starého zákona jsou z ekumenického vydání Písma svatého (Praha 1991).

Obsah

<i>Úvod</i>	5
<i>U kolébky mnišství</i>	5
<i>Autor Života Antonínova</i>	6
<i>Dílo</i>	9
<i>Atanášova teologie</i>	10
<i>Život Antonínův</i>	12
<i>Obsah a struktura</i>	12
<i>Literární zdroje</i>	13
<i>Role démonů</i>	14
<i>Závěr</i>	14
<i>Biskup Atanáš mnichům v cizině</i>	17
<i>Život Antonínův</i>	19
<i>Doslov k bratrům</i>	89

sv. Atanáš

Život

sv. Antonína

Poustevníka

Edici Prameny spirituality

řídí Pavel Ambros SJ

vychází ve spolupráci

s Centrem Aletti Velehrad-Roma

Na Hradě 2, 772 01 Olomouc

a Českou křesťanskou akademií, Praha
z řečtiny přeložili Václav Ventura & kol.

a s. Edita Mendelová OP

odpovědný redaktor Tomáš Ježek

sazbu s písma Garamond

a typografii zhotovilo Refugium-DTP

vydalo nakladatelství

Refugium Velehrad-Roma s.r.o.

Stojanovo nádv. 206, 687 06 Velehrad

jako svou 7. publikaci

litho a osvit zhotovilo Studio atd., Kyjov
vytiskl Interpreter Advertising Co. s.r.o., Kyjov

náklad 3.000 výtisků

vydání první

Velehrad 1996

cena 74 Kč (včetně DPH)

Distribuce:
NOVÁK
Zahradní 211
588 32 Brtnice
tel., fax. 0626/ 76341

...Žádali jste mne, abych vám vylíčil působení blaženého Antonína. S radostí jsem vaši žádost přijal. Vždyť se chcete poučit o tom, jak začal svůj asketický život, jak žil předtím, jaký byl jeho konec, a je-li pravda vše, co se o něm říká, abyste ho mohli horlivě následovat.

Už jen pouhá vzpomínka na něj je pro mne cenná a obohacující! Jsem si jist, že až uslyšíte o tomto obdivuhodném člověku, i vy budete toužit tento vzor následovat, neboť Antonínův život je pro mnichy jedinečnou výzvou. Nezdráhejte se věřit tomu, co jste slyšeli od těch, kteří vám o něm vyprávěli. Uvědomte si však, že to, co od nich slyšíte, je jen zlomek. Co vám z tolika věcí mohli vyprávět?

I já, vámi vyzván, v tomto listě sdělím jen to málo, na co si z jeho života vzpomenu... ve všem však chci být pravdivý, nechci přehánět a stát se tak nevěrohodným pro toho, kdo to uslyší, ale nechci ani opomenutím důležitých skutečností snížit velikost toho muže...

*Sv. Atanáš (295-373)
biskup alexandrijský*

**Centrum
Aletti**

REFUGIUM